

2e JAARGANG DECEMBER 1977/4

ARGUS

STICHTING KRITISCH FAUNABEHEER

BOTSWANA: EXCLUSIEF NOG ONGEREPT JACHTGEBIED

Botswana in zuidelijk Afrika: één van de laatste echte jachtgebieden nog beschikbaar in Afrika. Buiten het algemeen voorkomend wild is er o.a. alschot van leeuw, olifant en buffel.

Het totale service-pakket dat BOTSWANA HUNTER LTD u biedt is van topkwaliteit, één van de redenen waarom de jacht niet goedkoop kan zijn. Maar u jaagt dan ook wel in een stuk natuur dat zijn weerga nauwelijks kent!

De maximale prijs is \$ 425,- per dag, inclusief beroepsjager, verblijfkosten en lokaal transport. Exclusief akten en vliegpreis. Niet-jagende begeleider/ster is mogelijk. Seizoen: mei - oktober.

Uitgebreide folder en condities op aanvraag:

ALL IN SPORT TRAVEL B.V.
Oud Over 8 - Loenen a. d. Vecht
tel. 02943 - 1221 b.g.g. 020 - 243356
telex 16493 Amsterdam

In verband met het toch beperkte aantal beschikbare plaatsen verschijnt deze advertentie dit seizoen slechts éénmaal.

137 in Nederlandse Jagers april '77

Schriklint als afrastering

In plaats van het slecht zichtbare schrikdraad of het gevaarlijke prikkeldraad, kan tegenwoordig het veel „vriendelijker“, maar minstens even effectief schriklint worden toegepast. Deze Zweedse vinding berust op een stroomgeleidende aluminiumstrip, die een geleidend vermogen heeft en bovendien licht reflecteert.

Voor sommige toepassingen gaat van de lichtschittering al voldoende schrik effect uit, en behoeft het lint niet onder stroom te worden gezet.

Rien Foortvliet op de meest eervolle plaats naast de Gouden Koets „Ik was lakel. Niet méér.“

Franse vossen massaal afgeslacht

(Van onze correspondent)

PARIS - Het begon allemaal op 23 maart 1968, toen in het dorp Moutenach in de Moenztrek een vos werd doodgeschoten die hondsdolheid bleek te hebben. Sederdien wordt in Frankrijk een felle strijd tegen deze ziekte gevoerd. Toch komt hondsdolheid nu in Frankrijk voor in 24 departementen en is opgeklommen tot vlak voor de poorten van Parijs.

Intussen werden sedert 1968 niet minder dan elfduizend vossen afgeslacht: wie een vossenaart onlevert krijgt hier een premie van 15 gulden. Men vangt de dieren in hun holen, men werpt hun vleesdallen toe vol alycholine, men zet klemmes.

Maar de deskundigen weten alang dat ook een vos heel goed de hondsdolheid via zijn

speeksel kan verspreiden, zonder te zijn gebeten. Amerikaanse onderzoekers hebben vastgesteld dat 75 procent van de „warmbloedige dieren“ verslind bidden aan het virus, maar het aan ons kunnen doorgeven. De vossenluchting begint dus in opbreuk te komen. Bovendien bezit Frankrijk 25 centra waar een perfect serum voorhanden is en waar men de vos wordt behandeld.

Muskurats niet klein te krijgen

VADEFLAND 24-11-77

ZWOLLE (ANP) - De muskurat blijft oprukken.

In de provincie Overijssel zijn dit jaar ruim 3500 van deze dieren, die gevreesd zijn wegens het ondermijnen van de dijken, door provinciale en rijksstraten- vangsters gevangen.

Verwacht wordt dat dit aantal zal oplopen tot 5000. In 1976 werden er in Overijssel ruim 3000 muskuratten gevangen.

Franse jager schiet de stroom af

Van onze correspondent

PARIS - De jacht in Frankrijk is heropend. De eerste tekenen wijzen erop dat het aantal sterke jachtverhalen dit seizoen groter zal worden dan de buik.

Op dit gebied zal het nu al moeilijk zijn dit jaar nog de prestatie te verbeteren van de Parijse accountant, Augustin Pascallini, op jacht in de Loiret.

In de buurt van Aillant-sur-Mille-ruin ontdekte hij een vette houthuif op een hoogspanningsleiding. Het eerste schot was meteen raak: de duif fladderde naar beneden, maar ook de beide afschietende van de doormidden

gesloten hoogspanningskabel van 1500 volt. Op hetzelfde ogenblik kwamen 40 gemeenten in de departementen Loiret en Yonne zonder stroom te zitten. Het zal nog wel enkele dagen aanloopt voordat de kabel hersteld is.

De man was verzeerd.

HERT

nov. '77

NEW YORK - William Sullivan, tot voor kort nummer drie van de Amerikaanse FBI, is gisteren doodgeschoten door een man die hem voor een hert aanzag. De 63-jarige Sullivan had een vrouw en drie kinderen achter

27 September y y Vaderland

ARGUS

STICHTING KRITISCH FAUNABEHEER

Argus is gratis voor donateurs van minstens f 10,- per jaar.
Losse nummers f 2,50 excl. porto, te bestellen door storting op postgiro 3522188. Het blad verschijnt viermaal per jaar.
Overname van artikelen of gedeelten hiervan is toegestaan, mits de bron uitdrukkelijk wordt vermeld. Overname van illustraties en foto's zonder toestemming is niet toegestaan.

REDAKTIE:
Midas Dekkers en
Norman van Swelm.

REDAKTIEADRES:
Herenstraat 21, Rijswijk ZH.

VORMGEVING:
Ineke van den Abeele

DRUK :
Jaap Kaal
Nieuwe Herengracht 61
Amsterdam

EXPEDITIE:
H. van Everdinck
Hogezijde 7
Den Haag

VASTE MEDEWERKERS:
Ineke van den Abeele
Marieke Duijndam
Heleen Landman
Tom Loorij
Mouse van Olphen
Fred van Olphen
Maryke van Schaik
Rita Stockman
Anneke van Swelm
Loes Verhoef

ILLUSTRATIES
Fred v. Olphen pag. 1-13-14-15-16-18
H.E. v. d. Lans pag. 6-10
Archief S.K.F., pag. 7-20
Hein Doeksen pag. 16-18
P. Boer pag. 21

DE STICHTING:
De Stichting Kritisch Faunabeheer is op 11 december 1975 opgericht.

Het doel van de Stichting Kritisch Faunabeheer is het bevorderen van een wetenschappelijk en moreel verantwoord faunabeheer. Dit doel tracht de stichting te bereiken door onder meer:

- . het toetsen van de faunabeheersmaatregelen aan de doelstelling.
- . het verrichten en stimuleren van onderzoek.
- . het bekendmaken van onderzoeksresultaten aan beleidsinstanties en het publiek.

HET BESTUUR:
Het bestuur van de stichting bestaat uit:

D. Brand, Maassluis
E. Boeve, Ankeveen
R. Boeve-Bant, Ankeveen
H. van Everdinck, Den Haag
H. Gallacher, Leiden
E. Gubbels, Wageningen
T. Heidweiller, Bennebroek
J. Kattens, Schoorl
H. Niesen, Bergen
N. van Swelm, Rijswijk
P. van Zalinge, Haarlem
R. Stockmann, Oosterbeek

ARCHIEF:
Het archief van de S.K.F. is gevestigd te Schoorl. Materiaal voor het archief dient te worden verzonden naar de heer J. Kattens, archivaris S.K.F. Boksdorplantsoen 9, Schoorl.

SEKRETARIAAT:
Postbus 76, 's-Graveland.
Tel. 02945 - 1319

Donaties aan de Stichting Kritisch Faunabeheer kunnen worden gestort op postgiro 3522188 t.n.v. penningmeester Stichting Kritisch Faunabeheer, Den Haag.

TESTAMENTAIRE BESCHIKKING:
Indien U de stichting bij testamentaire beschikking wilt gedenken, bevelen wij U de volgende formule aan:
"Ik vermaak aan de Stichting Kritisch Faunabeheer, gevestigd te 's-Graveland, de somma van f ... (vrij van alle rechten, ook het recht van successie)."

INHOUD DECEMBER 1977/4

- 4 Bestuur in het vizier
- 5 Belangrijke mededeling
- 6 Noodsituatie in het hos
- 12 Houthakkers contra edelhert
- 13 Wolven in Zweden
- 16 Zeezoogdieren, jacht en ondergang
- 19 Zwijnerij
- 20 Dit is een kraaienvangkooi
- 20 Nog steeds jacht
- 20 Natuurreservaat
- 21 Telesport
- 23 Natuurbescherming en jacht

Bestuur in 't vizier

Hugh P. Gallacher

WAT WIJ GEDAAN HEBBEN

Bij de aanvang van het nieuwe jachtseizoen heeft de Stichting Kritisch Faunabeheer er bij de Raad van State op aangedrongen alleen in die gevallen de jacht open te stellen waarin aantalsvermindering een verantwoorde en noodzakelijke beheersmaatregel vormt.

Aan de hand van veertien punten hebben wij betoogd dat de jacht op wilde eenden, bunzingen, hermelijnen, wezels, patrijzen, grauwe ganzen, kolganzen, rietganzen, smienten, pijlstaarten, krakeenden, tafeleenden, toppereenden, kuifeenden, fazanten, houtsnippen, watersnippen, bokjes, hazen en goudplevieren niet aan deze voorwaarde voldoet en derhalve onverwijld gesloten dient te worden. Een soortgelijk verzoek gericht aan de Minister van Landbouw was met een weigering beantwoord. Daarom zagen wij ons genoodzaakt een beroep te doen op de Raad van State. Helaas verklaarde de Raad van State dat zij in dit geval niet bevoegd was om corrigerend in te grijpen.

Eind september werd de Stichting Kritisch Faunabeheer betrokken in een onverkwikkelijke kwestie. De heren F. Pauw en Th.W.J. Gadella, respectievelijk secretaris en voorzitter van de Vogelwacht te Utrecht, verzonden op 12 september een brief aan ca. 1300 leden van de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels, met de oproep de op 1 oktober te houden ledenvergadering van deze vereniging te bezoeken. In deze op zich prijzenswaardige oproep ging de Stichting Kritisch Faunabeheer lelijk over de tong: Pauw en Gadella beschuldigden ons van inmenging in de interne gang van zaken bij Vogelbescherming en gingen zelfs zover te beweren dat het onze "uitgesproken tactiek" zou zijn om "het gehele bestuursbeleid radikaal om te turnen en de vereniging te gronde te richten resp. een afdeling van Kritisch Faunabeheer te laten worden". Door deze brief wordt de goede naam van de Stichting Kritisch Faunabeheer dermate in diskrediet gebracht, dat de (goede!) contacten die wij met diverse landelijke en plaatselijke organisaties hebben opgebouwd, op de tocht komen te staan. Wij waren van mening, dat deze aantijgingen niet getolereerd mogen worden. Nadat was gebleken dat de briefschrijvers niet bereid waren de beledigende en onjuiste passages te rectificeren, werd besloten een kort geding aan te spannen tegen de Vogelwacht Utrecht en de heren Pauw en Gadella. Dit bericht veroorzaakte de nodige ontsteltenis bij het bestuur van de Vogelwacht Utrecht. Het kwam vast te staan dat de overige bestuursleden geheel onkundig waren gelaten van het initiatief van

hun voorzitter en secretaris. Het bestuur distancieerde zich nadrukkelijk van de brief, waarop de heren Pauw en Gadella respectievelijk secretaris en voorzitter hun functie neerlegden. Op grond van deze informatie verzochten wij onze raadsman de aanklacht tegen de Vogelwacht Utrecht in te trekken. Met deze ontwikkeling waren wij bijzonder ingenomen, omdat wij louter vriendschappelijke betrekkingen wensden te onderhouden met de Utrechtse Vogelwacht. Een kort geding zou natuurlijk een einde aan deze betrekkingen hebben gemaakt.

Het kort geding werd dus uitsluitend gevoerd tegen de heren Pauw en Gadella in persoon. Het bestuur van de Vogelwacht Utrecht had hen uitdrukkelijk de bevoegdheid ontnomen om tijdens het kort geding namens de Vogelwacht het woord te voeren. Tijdens het pleidooi van de advocaat van beide heren kwam overigen aan het licht dat niet de Vogelwacht Utrecht maar de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels de briefvennatie van de heren Pauw en Gadella had aangemoedigd en gefinancierd!

Voorts deelde deze pleiter mee dat welke de uitspraak van de President ook mocht zijn hij nu al mee kon delen dat het bestuur van Vogelbescherming een rectificatie ook als de President daar prijs op zou stellen niet in haar tijdschrift de LEPELAAR zal opnemen. De uitspraak, die de President van de arrondissementsrechtbank op 18 oktober deed, was teleurstellend voor de SKF: de gevraagde voorzieningen werden geweigerd. De President was o.a. van mening dat herhaling van een optreden van Pauw en Gadella niet gevreesd hoeft te worden, en dat (aangezien in de brief gesproken wordt van "aanhangers van de Stichting Kritisch Faunabeheer") de stichting als zodanig zich niet in eer en goede naam aangetast kan voelen. Hoewel het bestuur van de SKF het met de argumentatie van de Rechtbankpresident beslist oneens is, is niettemin besloten de zaak als afgedaan te beschouwen. De Vogelwacht Utrecht heeft afstand genomen van de gewraakte brief en de heren Pauw en Gadella hebben ondervonden dat de SKF niet wijkt voor onfaire aanvallen.

Wat ons betreft is dit nu het einde van deze nare zaak en zullen wij trachten met het nieuwe bestuur van de Utrechtse Vogelwacht tot herstel van de vriendschappelijke betrekkingen te komen. Onze gezamenlijke doelstelling vraagt om eendracht en wederzijds vertrouwen en is niet gebaat bij verdachtmakingen.

De jachtwet maakt het mogelijk dat voor diersoorten waarop in beginsel de jacht gedurende het gehele jaar geopend is, een "schoontijd" wordt ingesteld. Tijdens zo'n

periode wordt de bejaging opgeschort en kunnen de dieren weer wat op adem komen. Van deze mogelijkheid wordt echter lang niet altijd gebruik gemaakt. Zo mogen bijvoorbeeld houtduiven, zwarte kraaien, kauwen, Vlaamse gaaien, eksters, konijnen, wilde katten, verwilderde katten en vossen nog steeds de volle twaalf maanden van het jaar (N . B . dus ook als er eieren of jongen zijn) bejaagd worden. Teneinde voor deze dieren tenminste enige bescherming te verkrijgen, heeft de SKF de minister van Landbouw verzocht voor deze soorten een schoontijd af te kondigen.

Niet alleen ter land, maar ook op zee veroorzaakt de jacht ernstige problemen. Verscheidene walvissoorten lopen groot gevaar uit te sterven. Ondanks de alarmerende berichten wordt de vangst van walvissen op meedogenloze wijze voortgezet. Fabrikanten van hondenvoer, de farmaceutische en cosmetische industrie zijn nog steeds gretige afnemers van walvisprodukten! De Stichting Kritisch Faunabeheer pleit voor beschermende maatregelen. De minister van CRM is verzocht alle walvissoorten op de lijst te plaatsen van de bedreigde uitheemse diersoorten. De minister van Economische Zaken is gevraagd een verbod in te stellen op de invoer en verkoop van walvisprodukten. Aangezien voor alle walvisprodukten vervangingsmiddelen bestaan, is de noodzaak voor de walvisvaart komen te vervallen. Met het oog hierop verzochten wij de regeringen van Japan, Australië en Rusland de wrede en nodeloze slachtingen van walvissen te beëindigen vóór het te laat is. Of onze petitie veel effect zal hebben, is zeer de vraag gezien de geweldige financiële belangen van de nationale walvis-industrieën. Onze actie moet echter gezien worden in samenhang met gelijkgerichte activiteiten van talloze andere nationale en internationale organisaties op het gebied van dieren- en natuurbescherming. Op den duur zal het onophoudelijke appel hopelijk gunstige resultaten opleveren. Zo niet dan lost de walvis het zelf op door uit te sterven.

Blijkens de museumnota van de minister van CRM is men voornemens een Nationaal Veluwemuseum in te stellen. Toen ons ter ore kwam dat het Jachtmuseum te Doorwerth pogingen ondernam het toekomstig Veluwemuseum binnen zijn muren te krijgen, hebben wij de minister laten weten dat wij het samengaan van Jacht- en Veluwemuseum zeer ongewenst zouden vinden. In de moderne opvattingen over verantwoord Natuurbeheer neemt de jacht nog maar een zeer bescheiden plaats in. Het Jachtmuseum, dat expliciet gericht is op wildbeheer-met-het-geweer, laat zich nu eenmaal niet verenigen met de

meer genuanceerde opzet van een meer algemeen Veluwemuseum. De minister heeft ons inmiddels laten weten dat hij onze overwegingen deelt en dat hij vastbesloten is het nieuwe museum in Apeldoorn te vestigen.

WAAR WIJ MEE BEZIG ZIJN

Rob Busser werkt aan de uitbreiding van het expositiemateriaal. Bovendien wordt ook het propagandamateriaal voortdurend vernieuwd en aangevuld. Zo is o.a. een nieuwe folder in de maak. De personen die de afgelopen maanden lezingen over kritisch faunabeheer hebben gegeven, houden regelmatig onderling contact om ervaringen en suggesties uit te wisselen. Voor hen wordt binnenkort een speciale trainingsdag georganiseerd. Het ganzenjaar is nu definitief vastgesteld voor de periode van 1 september 1978 tot 1 september 1979. Op dit moment worden de nodige voorbereidingen voor dit jaar getroffen door een zogenaamde "brede" commissie, waarin vertegenwoordigers zitting hebben van de Stichting Kritisch Faunabeheer. Ook de voorbereidingen van het vossensymposium zijn in volle gang. In het volgende nummer van Argus zullen wij hierover gedetailleerde mededelingen kunnen doen.

Met de Stichting Natuur en Milieu worden besprekingen gevoerd over toetreding van de SKF. Ook het European Environment Bureau hebben wij te kennen gegeven medeverantwoordelijkheid te willen dragen en bereid te zijn toe te treden. Over de afloop van deze besprekingen zullen wij u t.z.t. berichten. In Nederland is het nog steeds toegestaan kievitseieren te rapen, ondanks vele protesten tegen dit verouderde volksgebruik. Buiten ons land wordt de kievit zelf als jachtbuit gezien. Nederlandse jagers trekken zelfs naar Ierland om daar kieviten te schieten. In herfst en winter vertoeven in Ierland onder andere Nederlandse broedvogels. Het is duidelijk dat een effectieve bescherming van de kievit alleen verkregen kan worden als alle landen van Europa tegelijk over de brug komen. De SKF bereidt momenteel een kievitenverklaring voor, die naar wij hopen de steun zal krijgen van een aantal natuurbeschermingsorganisaties in Europa. Deze kievitenverklaring zal gericht worden aan de Raad van Europa en een volledige bescherming van de kievit én haar eieren beogen. In het vorige nummer van Argus hebt u een artikel kunnen lezen waarin het doel en de opzet van de beheerscommissie uiteengezet wordt. Hiervoor vragen wij nogmaals uw speciale aandacht. Ieder die in een bepaalde diersoort of categorie dieren geïnteresseerd is en op de een of andere wijze wil meewerken aan het bestuderen van beschermingsmaatregelen (hetzij door literatuurstudie, hetzij door veldwaarnemingen, hetzij door mee-praten en mee-denken) kan zich bij de coördinator van

de beheerscommissie aanmelden (Hoge Zijde 7, Den Haag). Er worden aparte subcommissies gevormd per diersoort en per diercategorie, waarin personen met dezelfde belangstelling met elkaar in contact staan. In deze subcommissies zullen t.z.t. plannen en voorstellen voor een verantwoord faunabeheer geformuleerd kunnen worden. Naar het zich laat aanzien zal deze beheerscommissie zich tot een van de belangrijkste organen van de SKF ontwikkelen.

WAT WIJ ZULLEN GAAN BOEN

In een van de eerste maanden van het nieuwe jaar zal een landelijke bijeenkomst belegd worden waarop het jaarverslag over 1977 zal worden gepresenteerd en bestuur en donateurs de gelegenheid zullen krijgen met elkaar van gedachten te wisselen over het beleid van de SKF. Een definitieve convocatie voor zo'n jaarvergadering kunt u in de volgende Argus verwachten. Het bestuur van Stichting Kritisch Faunabeheer wenst alle donateurs een voorspoedig 1978 toe en spreekt de hoop uit dat wij ook dit jaar door onze gezamenlijke betrokkenheid, creativiteit en inspanningen een belangrijke bijdrage zullen kunnen leveren aan de bevordering van een moreel en wetenschappelijk verantwoord faunabeheer.

TOEKOMST

De jongste donateur van 'Kritisch Faunabeheer' heet Janneke Moedt. Ze werd op 19 september geboren, woog 6,5 pond, had de bevallige lengte van 49 cm en heeft een opmerkelijke belangstelling voor vogels.

VERBOD

"In de eerste plaats zou in Afrika alle jacht verboden moeten worden."

Prins Bernhard in Elsevier, 22-11-1969.

WEINIG

Over Tanzania: "Ik heb er slechts weinig gejaagd. Ja, het is waar, ik heb een olifant geschoten en een gazelle."

Prins Bernhard in de Tijd, 20-10-1956.

BEDROG

Het Nationaal Park de Hoge Veluwe maakte vorig jaar bekend dat drijfjachten op wilde zwijnen niet meer toegestaan zouden worden. Deze herfst werd bekend dat op 11 november, 2 en 16 december z.g. 'drukjachten' plaats zouden vinden. Wat is een drukjacht? Nederlandse jachtboeken zeggen daar niets over. Van Haafden c.s. daarentegen, hebben het in hun nota over zwartwildbeheer in de Onzalige bossen/Hagenau (februari 1977) over: "drijfjacht c.q. drukjacht". Bedrog dus daar op de Veluwe, we hadden niets anders verwacht'.

Belangrijke mededeling voor onze donateurs

Zoals u weet, kan ieder die een geldelijke bijdrage wil doen aan een stichting, zelf de hoogte van de donatie vaststellen. Bij de oprichting van de Stichting Kritisch Faunabeheer heeft het bestuur bepaald dat donateurs die minimaal f 10,- bijdragen, gratis de vier nummers van een jaargang Argus ontvangen. In de praktijk komt het erop neer dat al onze donateurs voor Argus in aanmerking komen. Daar zijn wij vanzelfsprekend erg gelukkig mee, want Argus is nu eenmaal onze belangrijkste spreekbuis.

Juist met het oog op het belang van het blad streeft het bestuur ernaar de kwaliteit van Argus hoog te houden en waar mogelijk te verbeteren. Als uitvloeisel hiervan hebben wij besloten af te stappen van het huidige offset-procédé en zal Argus in 1978 gezet en gedrukt worden. Hierdoor kan bij een gelijkblijvend aantal pagina's de inhoud toenemen en wordt tegelijkertijd de leesbaarheid aanzienlijk verbeterd. Bovendien zal Argus voortaan regelmatig kunnen verschijnen.

De keerzijde van deze belangrijke verbeteringen is, dat de kosten van Argus omhoog gaan. Wij menen echter dat dit geen beletsel mag zijn omdat de donateurs (en daarmee in feite ook de stichting zelf) gebaat zijn bij een optimaal tijdschrift. Dientengevolge heeft het bestuur vastgesteld, dat donateurs die gedurende 1978 gratis Argus willen ontvangen, minimaal f 15,- zullen bijdragen. In het verleden hebben reeds zeer veel donateurs uit eigen beweging f 15,- of meer bijgedragen. Wij rekenen er dan ook op dat deze beslissing uw instemming zal krijgen, temeer daar u er zeker van kunt zijn dat de verhoogde donatie-opbrengsten tevens gebruikt zullen worden voor de vele projecten die wij momenteel onderhanden hebben. Bedenk dat als het goed gaat met een organisatie (en het gaat goed met de SKF!) er een voortdurende behoefte is aan geld voor allerlei activiteiten!

NB. u wordt overigens vriendelijk verzocht te wachten met betaling tot u (binnenkort) de acceptgirokaart toegezonden gekregen hebt. Hartelijke bedankt voor de medewerking.

Het Bestuur

De noodsituatie in ons bos

VOORWOORD

De Nederlandse bosbeheerders hinken op twee gedachten. Het gaat in éénzelfde bos, tegelijkertijd, èn om de houtproduktie èn om de natuurlijke waarde. Dit laatste schijnt steeds meer aandacht te krijgen, maar ondanks de mooie woorden blijkt het milieudenken in het feitelijke bosbeheer bitter weinig door te werken. Dat is niet alleen in het bos vast te stellen. Het kan ook tussen de regels worden gelezen in de officiële nota's over het bos en het bosbeleid. Het is overduidelijk dat aan de eenzijdige zeggenschap over het Nederlands bos van een kleine groep personen spoedig een eind moet worden gemaakt. Hiertoe is onlangs de Landelijke Werkgroep Kritisch Bosbeheer opgericht.

HET WOUD WIJKT VOOR HET BOS

Als de mens niet zou hebben ingegrepen zou Nederland vrijwel zeker voor een groot gedeelte zijn bedekt met bossen. Maar de mens heeft ingegrepen. En hoe.

In 1830 was nog slechts vijf procent van de landoppervlakte bebost. Omstreeks die tijd begonnen particulieren te denken aan herbebossing. Het bos kreeg namelijk een grote economische betekenis toen de opkomende industrie en mijnbouw steeds meer hout nodig hadden.

Sedert 1830 is ons bosareaal met 110.000 hectare aangegroeid tot 286.000 ha. Op de Veluwe is het bos zelfs vijf maal zo groot als in 1830. Momenteel beslaat bos 8,6 procent van de oppervlakte land.

Oppervlakte bos- en natuurterrein bos	286.000 ha 8,6 %
van de oppervlakte land	
natuurterrein	136.000 ha 4,1 %
van de oppervlakte land	

De uitbreiding van het bos ging ten koste van de 'woeste gronden', (hoofdzakelijk heidevelden en stuifzanden) die beschouwd kunnen worden als kunstmatige aftakelingsstadia van het natuurlijke inheemse loofbos.

Maar bos, heide of stuifzand, het is tenslotte allemaal natuurterrein. Hiervan maakt het bos 67,7 procent uit (water niet meegerekend). Dat is een niet gering percentage.

Van het bos bestaat 57 procent uit naaldbos en slechts 15 procent uit opgaand loofbos. De rest is kreupelhout, griend of kapvlakte.

Praktisch al het bos is eens aangeplant.

Eigendomstoestand

Staat	26%
Provincie	1%
Gemeenten	16%
Verenigingen en stichtingen tot behoud van natuur-schoon	5 %
Particulieren	<u>52 %</u>
	100 %

Bos

NUT VAN HET BOS

Vroeger ging het in de eerste plaats om het voortbrengend vermogen van het bos; men wilde hout, wildbraad, vruchten en blad voor het vee, en strooisel. Tegenwoordig waarderen veel mensen het bos juist om het niet-materiële. Naast een produktiefunctie zien zij een esthetische functie; recreatieve functie; milieubeschermingsfunctie; reservoir functie; onderzoekfunctie; onderwijsfuncties; signaalfunctie; bufferfunctie, noem maar op. In verband met het bosbeleid en bosbeheer staan drie functies hiervan hoe langer hoe meer ter discussie: produktiefunctie, recreatieve functie en de natuurbehoudsfunctie. Algemeen worden deze functies geacht samen te gaan in het bos. Je hoeft maar een folder open te slaan van Staatsbosbeheer om dat zwart op wit bevestigd te zien. Voor ons is het echter nog maar de vraag of deze drie functies in éénzelfde gebied werkelijk goed aan hun trekken kunnen komen.

CULTUUR VERSUS NATUUR

Door de omvangrijke herbebossing van de stuifzanden en heidegronden werd de bodem op veel plaatsen zo sterk verbeterd dat er behalve grove den ook weer bomen wilden groeien die er van nature thuishoren, zoals eik, berk en beuk. Dat zou een mooi uitgangspunt voor verder natuurherstel zijn, maar douglasspar en andere exotische boomsoorten gedijen er ook en leveren veel meer hout. Aanplanten dus. En anders is de grove den in akkerbouw de beste leverancier van hout.

Bosbouw is tegenwoordig geen zegen voor het bos meer.

Terwille van de ontsluiting wordt het bos fijnmazig in vakken verdeeld. De rechte, brede boswegen doen dienst als brandgang en geven goed uitzicht op de steeds indrukwekkender bosbouwmachineën. Vanwege de vereiste maximale opbrengst worden de bomen zonder uitzondering gekapt voor ze zijn uitgegroeid. Zo kan een boom nooit oud worden en op natuurlijke wijze afsterven. Dit in tegenstelling tot het natuurbos, waar circa de helft van het hout dood is of wegtrot.

Merkwaardig genoeg is juist dit niet-levende hout de drager van uiteenlopende levensvormen. Zwammen, korstmossen, mossen, varens, kruiden en struiken en zelfs ontkiemende boomzaden vinden er dikwijls een passend milieu. Holle bomen bieden schuilplaats aan de nu sporadisch in onze bossen voorkomende vleermuis.

zen. En de betekenis van verteerend hout voor het insectenleven en de vogels is bekend. Beheer gericht op gemechaniseerde houtproductie houdt in dat een groot stuk van het bos in één keer wordt kaalgekapt. Hierdoor verdwijnt het specifieke microklimaat niet alleen op de kapvlakte, maar ook in het aangrenzende bos.

Soms komen de machines even op adem en raakt de gehavende kaalkapvlakte begroeid met spontane boomopslag. Dan bedreeft zogeheuten klepelmaaier echter het strijdtoneel om deze natuurlijke opslag te verbrijzelen en rolt een plantwagen met gesorteerd plantsoen van de juiste 'herkomst' over de vlakte. Geteelde boompjes van de kwekerijen verdwijnen met een importkluitje in één tel in de plantgaten. De nieuwe aanplant gaat een hoopvolle en door onkruid, insecten, ziekten, wildvraat en verdroging bedreigd bestaan tegemoet. Als de aanplant niettemin gelukt, groeit er een gesloten bos op, waarin de ondergroei weinig of geen levenskansen heeft.

Tot de storm toeslaat en het eenvormige wordt geveld tot een grote stormvlakte. De bosbouwer spreekt dan van een natuurramp. Een natuurbos kan niet zomaar door zo'n 'natuurramp' getroffen worden. De bomen vallen tenminste niet als dominostenen om. Zijn er toch ergens plekken met oude bomen omgewaaid dan staan vlak in de buurt altijd wel jonge bomen klaar om de opengevallen plaatsen weer in te nemen. Overigens behoren dergelijke kleine stormvlakten tot de vaste uitrusting van het natuurbos, waarin ze een geschikt biotoop voor herten en andere plantenters vormen.

De 18.000 ha. grote stormvlakten, die na de stormen van 1972 en 1973 achterbleven gaven de natuurliefhebbers een begin van hoop: veel dennenplantages zouden nu vast plaats maken voor natuurlijker loofbos.' De bosbeheerder verviel echter in de oude fout en veel grove den werd opnieuw aangeplant. Slechts hier en daar constateert men verandering, maar dan wel uiterst behoeftzaam. Ter illustratie: Volgens het jaarverslag 1974-75 van Natuurmonumenten zou ruim 69 procent van haar stormvlakten worden beplant met naaldhout en 21,4 procent met loofhout. En zowaar mag 2,7 procent van deze enorme vlakte 'natuurterrein' zich op natuurlijke wijze verjongen.

De bosbeheerder is beducht voor brand. Allicht, maar het is zijn eigen schuld. Moet hij de omvorming naar niet-brandbaar loofbos maar niet belemmeren. Vele duizenden hectaren naald-

hout brandden de laatste jaren (on)-gewild af. Ze zullen de komende jaren ongetwijfeld weer gaan branden. Naaldhoutakkers zijn monoculturen en vallen behalve aan storm, brand, schimmelziekten en wortelrot ook nog ten prooi aan insectenplagen. De dennenscheerder vreet geregeld een deel van het bos kaal.

DE BOSWET

De voornaamste bedoeling van de Boswet is, ons bosareaal kwantitatief op peil te houden. Dit heeft te maken met de historische totstandkoming van deze wet (i.v.m. de strategische reserve van hout). De wet houdt amper rekening met het bos als een levensgemeenschap die zich van nature zelf in stand weet te houden. Kaalkap kan volgens de wet helaas worden gezien als een normaal onderdeel van de 'bosverpleging'. Zoals eerder uiteengezet Staat kaalkap gelijk met de ondergang van het bos als ecosysteem.

DE STRUKTUURVISIE

Hoewel de bosbouweconomen door hun opleiding en achtergronden de grote potentiële ecologische waarden van het bos wel moeten verwaarlozen, laten zij dat niet blijken in hun uitspraken of in hun nota's. Om niet al te opvallend in conflict te raken met de maatschappij, die de welzijns-waarde van het bos als natuur- en recreatieterrein in de gaten krijgt, prijzen de bosbouwers de natuurfunctie van het bos aan. Maar wel zo, dat de belangen van voortgezette produktie niet in gevaar komen.

Middels het aangeven maar niet verder uitwerken van bepaalde begrippen probeert de econoom de ecooloog zand in de ogen te strooien. Voorbeelden zijn onder meer te vinden in de 'Structuurvisie op het bos en de bosbouw' van het Ministerie van Landbouw. Deze nota kan gezien worden als een synthese van alle voorafgaande officiële nota's over het bos, en vormt een 'bouwsteen' van de Nota Landelijke Gebieden. De 'Structuurvisie' stelt: "Bij de bosbouw gaat het vooral om duurzaamheid, het continu kunnen beschikken over alle eigenschappen van de levensgemeenschap bos". (p. 17).

De vraag is of het ook "vooral" gaat om het "continu kunnen beschikken" over de ca. vijftig procent dood, maar levengevend hout? Dit is toch een zeer belangrijke van 'alle eigenschappen van de levensgemeenschap bos'. Uiteraard wordt hierover gezwezen, het past niet in de rationele bosbouwpraktijk.

Even verder op de pagina: "Het aspect duurzaamheid heeft consequenties voor het beheer: het be-

tekent dat het beheer ecologisch verantwoord moet zijn. Dit wil zeggen dat vooral de aard van de ingreep zo dicht mogelijk in de buurt moet blijven van de natuurlijke regulatief actoren.'

Past het rigoureuze kaalkappen en op rijtjes aanplanten bij het "vooral zo dicht mogelijk in de buurt blijven van de natuurlijke regulatiefactoren"? Neen, zeker niet.

De visie: "Om in deze zin bosbouw te bedrijven is een volwaardige levensgemeenschap bos nodig." Maar wat onder die "volwaardige levensgemeenschap bos" wordt verstaan is nergens duidelijk. En dat zou als basis van de 'Structuurvisie op het bos en de bosbouw' toch eerst degelijk gedefinieerd moeten worden.

HET ECONOMISCH BELANG

Een openhartige bosbouweconoom stelde eens dat je voor een rendabel gebruik van de bosgronden beter maïs kunt gaan verbouwen. Het meeste hout is import.

Slechts zeven en half procent van het hout en de houtprodukten die we verbruiken wordt in eigen land geproduceerd. Onze bijdrage bedraagt 0,04 procent van de totale wereldhoutproduktie. Niettemin gaan de verschillende nota's over het Nederlandse bosbeleid al snel uitvoerig in op de geweldige houttekorten waar we nu reeds mee schijnen te kampen en in de toekomst nog meer mee te maken zullen krijgen. Maar wat heet een houttekort?

Houttekort wil zeggen dat we het met minder luxe moeten stellen. Minder villa's met houten parketvloeren, minder tuinen met houten hekwerken. 'Houttekort betekent dat men door de prijsstijging (want daar komt dat zogenaamde tekort op neer) gedwongen meer oud papier zal verzamelen om minder hout aan de papierindustrie te hoeven verkopen. Een 'tekort' zal ook opgevangen kunnen worden door de waanzinnige verspilling van reclamefolders in te dammen.

Een ander gewichtig argument voor de nationale houtproduktie wordt gezocht in het belang als 'strategische reserve' (crisistoestand e.d.). Men ziet hierbij over het hoofd dat natuurbos een grotere houtmassa bevat dan het cultuurbos, dat grotendeels bestaat uit jong opgroeiend bos, aanplant, en kap-, brand- en stormvlakten. Volgens een rapport van het Nederlands Economisch Instituut over een aantal representatieve bosbedrijven is het bedrijfsresultaat van de bosbouw de laatste jaren gemiddeld f 100,- per ha negatief. Dit komt onder meer doordat de loonkosten de laatste 15 jaar stegen met 660 procent, terwijl de houtprijzen, die afhankelijk zijn van de wereld-

markt, ver achter bleven en in diezelfde periode met maar 40 procent stegen. De 7,5 procent zelfvoorziening heeft dus stellig niet voldoende belang voor de economie om er de 67 procent van onze natuurgebieden die uit bos bestaan voor op te offeren.

DE RECREATIE

Van het huidige bos is 85 procent niet aantrekkelijk voor de recreant (bron CBS). Het sterk stijgende bezoek aan de gevarieerde, oude natuurbossen in het buitenland wijst erop dat deze beter worden gewaardeerd dan de vaderlandse dennenakkers. De restanten van de meer oorspronkelijke natuur worden door steeds meer mensen ontdekt. Meer educatie en voorlichting - te beginnen op scholen - zal deze gunstige tendens bevorderen.

FAUNABEHEER EN BOS-BEHEER

Faunabeheer en bosbeheer horen in een natuurgebied één te zijn. In de praktijk komt hiervan bitter weinig terecht. De bosbouwer plant jonge boompjes op zijn storm- en kapvlakten en omrastert het geheel tegen de vraat van herten en reeën. Deze dieren zijn dan gedwongen de aanvankelijk voedselrijkere aanplantingen ('hoge primaire produktie') te ontwijken en genoegen te nemen met minder ruimte in het overige gebied. Daar worden dan speciale rustgebieden gecreëerd, waar het publiek niet mag komen. Door de concentratie van het wild treedt vaak overbegrazing op. Dit maakt bijvoeren nodig, waardoor het wild weer erg toeneemt, enz. Rustgebieden zijn nodig omdat het wild schuw is geworden door de jacht. Er bestaan jachtmethoden om dit te voorkomen, zodat het wild geen gevaar meer ziet in de mens. Integraal natuurbeheer zou mede ten goede komen aan de recreant, die nu onophoudelijk stuit op hinderlijke rasters en verbodsborden, welke hij genoeg tegen kan komen in het dagelijk leven.

CONCLUSIE

De voorrang aan de houtproduktie zal moeten vervallen. Voor het vervullen van de veel belangrijker welzijnsfuncties zal het natuurbeheer op de eerste plaats moeten worden gesteld. Ruimtelijke scheiding tussen produktiebos en natuurbeschermingsbos zal hierdoor onontkoombaar zijn. Zouden we de prioriteit van de houtproduktie langzaam terugdringen van 7,5 procent naar bijvoorbeeld 4 of 5 procent zelfvoorziening dan komen ruwweg 1500 vierkante kilometer vrij voor een na-

1. Het Bialowieza woud in Polen een ongerept natuurbos.

tuurlijker bosbeheer. Overigens zou de voorgestelde uitbreiding van bossen doorgang moeten vinden, zowel ten behoeve van vervangende produktie als ook in belangrijke mate voor natuurbos. Uitbreiding van natuurbos op rijkere gronden is gewenst. Dit bostype is namelijk ondervertegenwoordigd.

OERBOS, PRODUKTIEBOS EN NATUURBOS

Vanaf de volledig door de mens beheerste bossen is via meer of minder menselijke ingreep een reeks op te stellen naar 'natuurlijke bossen' (zonder direkte menselijke invloeden) en 'oernatuurlijke bossen' (ook vrij van indirecte invloed).

Zie het schema.

Het begrip 'natuur' wordt voor allerlei levensgemeenschappen gebruikt. Sommige mensen schrikken er zelfs niet voor terug dennenakkers 'natuur' te noemen. Maar een dennenakker heeft even weinig met natuur uit te staan als een aardappelakker.

'Authentieke natuur' of 'oernatuur' is een absoluut begrip, net als 'steriel'. 'Een beetje steriel' is onzinnig.

'Authentieke natuur' is natuur waarop de mens nimmer enige direkte en indirecte invloed heeft uitgeoefend, alsof de mens niet zou bestaan. Ze kan dus nooit worden aangelegd. Eens weg is het voor altijd weg. Wel kan men een ontwikkeling naar natuurlijk bos stimuleren. Dit is een kwestie van terugdringen van de onnatuurlijkheid, in de hoop dat menselijk ingrijpen op den duur niet meer nodig zal zijn en

2. Kaalkapvlakte: de toekomst van ieder Nederlands bos.

dat het resultaat enigszins op oerbos lijkt. Voor het begrip 'natuurlijk bos' houden we de volgende definitie aan. 'Natuurlijk bos' is een ecosysteem waarin al de nog (in Europa) bestaande levensvormen hun functionele relaties ten volle ontplooiën (dit bos is nu de 'volwaardige levensgemeenschap bos').

Zolang er nog niet aan de definitie is voldaan, spreken we van 'halfnatuurlijk bos' en anders, in een gunstiger geval, van 'bijna natuurlijk bos'. Een goed ontwikkeld, oud natuurlijk bos bezitten we niet meer. Daarvoor moeten we helemaal naar Polen, waar het laatste stuk natuurlijk Middeneuropees laagland-bos ligt. Belangrijke eigenschappen van natuurlijk en bijna-natuurlijk bos zijn de natuurlijke verjonging, de aanwezigheid van dood en rottend hout, de voedselketen die daarvan het gevolg is, de kringloop van voedingsstoffen, open gaten op de plaats van omgevallen bomen, en de daarmee samenhangende structurele-, floristische en faunistische variatie. Teneinde van een natuurlijk bos te kunnen spreken moet een aantal in Europa bestaande levensvormen opnieuw worden ingevoerd. Voorbeelden zijn bever, wisent en lynx.

Door specifieke begrazing van de wisent is het mogelijk plaatselijk open ruimte te houden. Elke herbivoor heeft nu zijn eigen soort begrazing waardoor de variatie in de vegetatie toeneemt (en daardoor weer de faunistische variatie).

Al deze 'functionele relaties die zich ten volle ontplooiën' kunnen in ons land op de Veluwe gereali-

schema-bos, naar de graad van menselijke invloed

beheers vorm	"100% cultuur" onnatuurlijk	vrij onnatuurlijk	halfcultuurlijk halfnatuurlijk	bijna-natuurlijk	"0% cultuur" natuurlijk	oernatuurlijk
	intensief be- heer 'alles wordt beheerd': planten, dunnen, oogsten, grotere dieren op 'econo- mische dichtheden rationeel produk- tiebos, 'houtteelt	meervoudige doel- stelling met pro- duktieaccent: planten, dunnen, oogsten, maar ook spontane ontwik- kelingen. gemengd produktiebos.	extensief beheer, veel spontane bosvorming, wel oogsten, weinig of niet planten; goed ontwikkelde stabiele bodem- vegetatie, plen- ter of uitkap- bos.	extensief beheer stimuleren van natuurlijke pro- cessen; kappen, en/of grazen met grote herbivoren geén houtoogst. natuurbouw interactie flora fauna. Als er produktie is dan: produktie=middel	"niets doen" de natuur werkt zelf; alle nog best- aande natuurlij- ke elementen aanwezig, incl. grote herbivo- ren en predato- ren. geén produktie	nimmer enige invloed v.d. mens ondergaan. niet meer te herstellen.
Cultuur- of produktiebossen, houtproduktiedoel						
bostype	monocultures meer eisende naaldhoutsoor- ten, papierpo- pulierenbos, monocultuur beukenbos (fage- tum nudum). grovedennenbos zonder onder- groei	2e en 3e gene- ratie groveden- nenbos met onder- groei homoloog aan eikenbos. elzen/essenbos, hakhoutbossen, eikenbos	Gemengd bos eiken-berkenbos eiken-beukenbos eiken-haagbeu- kenbos. eik, els, beuk, es, den, esdoorn, berk, tamme kastanje en haagbeuk in mengverhouding afh. v. grondsoort	vegetatie als bij halfnatuur- lijk. Geen aan- plant, vegetatie spontaan. oerwoudresten in Europa, bijv.: Neuenburger Urwald, Hasbruch, Urwald Baumweg	natuurlijk bos de mens grijpt niet meer in. Alle mogelijke functionele relaties tus- sen flora, fauna en bodem zijn ontwikkeld "oerwoud" Bialowieza	authentiek, oorspronke- lijk. oerbos is in West en Midden Europa verdwenen.

seerd worden. Daar is ook nog ruimte voor de 'top van de pyra- mide': de wolf.
Alleen op de Veluwe kan dus het natuurlijk bos worden nagestreefd. Daarbuiten is in ons land alleen het bijna-natuurlijk bos te rea- liseren. Toch kunnen in grotere bosgebieden nog belangrijke na- tuurlijke begrazingseffecten wor- den bereikt door het uitzetten van wisenten en primitieve runde- ren ter vervanging van de uitge- roeide oeros. Paarden kunnen het eveneens uitgeroeide woudpaard vervangen.

Zelfs een vrij klein produktiebos zal na verloop van tijd een na- tuurlijke indruk wekken, als be- paalde processen, zoals verjon- ging en afsterven van bomen, op gang worden gebracht. Gebeurt dit dan kunnen we spreken van 'na- tuurbos'. Onder natuurbos ver- staan we: bos met de bestemming natuurlijk bos, waarin afhanke- lijk van de omvang en de overige mogelijkheden de graad van onna- tuurlijkheid zoveel mogelijk wordt teruggedrongen.

Wat bezitten we in Nederland aan natuurlijk bos?
Nederland bezit enige honderden hectare spontaan en zeer jong wilgenbos in Zuidelijk Flevoland, die we misschien bijna-natuur- lijk mogen noemen. Voorts zeer verspreid kleine stukjes bos: beboste duinpannen, eendekooi- bossen in de Wieden of broekbos- sen in verschillende moerasge- bieden. Spontaan dichtgegroeide heide is ook min of meer bijna- natuurlijk bos.

NATUURBOSBOUW

De ontwikkeling naar een inheems, natuurlijk loofbos is gedeelte- lijk afhankelijk van mensenwerk. Dit lijkt tegenstrijdig met het idee dat een groot gedeelte van ons bos aan de natuur dient te worden overgelaten. Maar we kun- nen nu eenmaal niet voorbijgaan aan de uitgangssituatie van het tegenwoordige cultuurbos.
De meeste bossen zijn zo onna- tuurlijk van structuur en soor- tensamenstelling dat de natuur een handje geholpen moet worden. In een dennenakker bijvoorbeeld moet plaatselijk open ruimte worden gemaakt. Hierdoor valt licht op de grond wat de ontkie- ming van loofhout soorten mogelijk maakt. Als dit openkappen jaren- lang op steeds verschillende plekken wordt volgehouden, ont- staat er uiteindelijk een bos met bomen van verschillende leeftijden.

HOOFDDOELSTELLING

Het drastisch terugdringen van de hoge graad van onnatuurlijk- heid in de Nederlandse bossen.

AFGELEIDE DOELSTELLINGEN

Voorzover het natuurbeschermingsbos geen typisch cultuurhistorische bossen (hakhout, griend) omvat, dient het beheer erop gericht te worden het menselijke ingrijpen tot een minimum terug te brengen.

Deze bossen dienen de bestemming 'natuurbos' te krijgen.

Onder 'natuurbos' wordt een beheersvorm verstaan, waarin de natuurlijke processen weer gaan overheersen en de produktiefunctie komt te vervallen. In principe zijn aanplant en kap uit den boze. Daardoor zal het aandeel staand en liggend dood hout belangrijk toenemen.

Voorlopig zal in het Nederlands bos plaatselijk open kap echter wenselijk zijn teneinde de eenzijdige leeftijdsopbouw door natuurlijke verjonging te doorbreken.

In natuurbossen dient het beheer gericht te zijn op het bevorderen van de wisselwerking tussen planteneters en de vegetatie.

Hierdoor zal de structurele variatie aanzienlijk toenemen. Waar mogelijk dient de verscheidenheid van de herbivorensamenstelling te worden verrijkt. Dat kan in de eerste plaats door het herstel van natuurlijke, extensieve vormen van bosbeweiding met weinig selectieve, al dan niet gedomesticeerde macro-herbivoren (rund, paard, wisent). Daarnaast zullen de vrijwel alom aanwezige micro-herbivoren (knaagdieren en haasachtigen) moeten worden versterkt met selectieve meso-herbivoren (wild zwijn, ree) en periodiek selectieve meso-herbivoren (edelhert). Met name bij meso-herbivoren moet echter worden gewaakt voor hoge dichtheden en concentratie ten gevolge van onzorgvuldig beheer. Faunabeheer is geïntegreerd met bosbeheer.

Het centrale deel van de Veluwe moet onder één beheer worden gesteld om zich te ontwikkelen tot een volwaardig natuurlijk ecosysteem.

Omvorming van een deel van de produktiebossen tot natuurbos, speciaal ten behoeve van kritische soorten zoals epifyten (bosmicroklimaat) en grote herbivoren. Hiervoor komen bossen van Staatsbosbeheer, gemeenten en particulieren in aanmerking. In natuurgebieden waar dit geen bezwaren oplevert voor bijzondere halfnatuurlijke waarden dient de successie vrij te worden gelaten. Zo ontwikkelen bijvoorbeeld: rietlanden zich tot elzenbroekbossen, beekbegeleidende graslanden tot beekbegeleidende bossen en heidevelden tot eikenberken-beukenbossen.

De herplantplicht van de Boswet moet worden afgeschaft. Verbod op het aanplanten van uitheemse boomsoorten zoals Amerikaanse eik, dennen- en sparrensoorten. Dit met uitzondering van de produktiebossen, die dan ook als landbouwkundig grondgebruik moeten worden aangemerkt. Het houtgebruik moet worden teruggedrongen door doelmatiger en zuiniger gebruik. Er zal veel wetenschappelijk onderzoek gedaan moeten worden.

LITERATUUR

- Bosschap (1974) Beleidsprogramma voor bosinstandhouding en bosuitbreiding in Nederland.
- Conservation Foundation (1972) National Parks for the Future 1717 Massachusetts Ave. Washington D.C. 20036
- Hans van der Lans (1976) Over zomergroene loofouwouden van het Nederlandse klimaatgebied. Stencil RU Groningen (Te leen bij de Werkgroep)
- T. Lebrecht (1976) De bever en het natuurbeheer. Natuur en Landschap '76-1
- Min.v. R & H, CRM en L & V (1977) (1977) Nota Landelijke Gebieden.
- Min.v. Landbouw & Visserij (1977) Structuurvisie op het bos en de bosbouw.
- W. Trepp (1974) Plenterwald-Hespe Mitt.no.66 Seidenhoffstrasse 12, 6002 Luzern
- H.E. van de Veen (1975) De Veluwe natuurlijk? Gelderse Milieuraad, Kasteel Zypendaal, Arnhem
- Ed de Vogel, Ruud van der Meijden (1977) NRC-Handelsblad, en in stencil uitgegeven door de LWKB: De dennenakkers van Staatsbosbeheer
- Landelijke Werkgroep Kritisch Bosbeheer (1977) De noodsituatie in ons bos; Het geknoei in onze bossen (pamflet); Uitgangspunten en doelstellingennota (juli 1977)

Landelijke Werkgroep Kritisch Bosbeheer
secre. C. Piël, Huigenbos 229,
Amsterdam Zuidoost.
tel. 020 - 983477
postgiro: 2787242

E.E.G. bossen

Ben vijfde van het oppervlak van de Europese Gemeenschap is bebost: van het totaal oppervlak van 152.600.000 ha bestaat 30.976.000 ha uit wouden en bossen. Per land is dit in duizenden ha:

Land	Totaal oppervlak	Bebost oppervlak	%
België	3.050	617	20
Denemarken	4.300	470	11
Frankrijk	54.910	14.000	25
Italië	30.120	6.193	20,4
Ierland	7.030	275	3,75
Luxemburg	260	83	32
Nederland	3.670	290	7,35
Duitsland	24.860	7.207	29,3
Verenigd Koninkrijk	24.400	1.840	8

Alle acht

De natte sneeuw valt onafgebroken naar beneden. Wanneer ik naar buiten kijk ligt het veld er grauwwit. Niks te zien, alleen een paar eenden vliegen voorbij, zeker naar een watergat hier in de buurt. Onrustig loop ik door het huis, heb niks te doen. Heb mijn vrij weekend. Hoef deze keer niet te voeren en te melken. Heerlijk gevoel is dat. Er was trouwens van de week een paar keer nachtwerk in verband met kalverij. Maar alles is goed gegaan.

Terwijl ik van lamelijkheid in de stoel ga zitten, gaan mijn gedachten terug naar de afgelopen zomer. Veel te droog. Te weinig voer gewonnen voor het vee, maar ja, aan de natuur kun je als boer weinig doen. Je moet het accepteren en je er bij neerleggen. Er was één voordeel, je behoefde 's avonds niet vaak te werken. Je had dan meer tijd voor je hobby "de jacht". Vooral wanneer je door de 'vossenbaci' bent besmet is er geen houden meer aan.

DE EERSTE

Het is 4 uur wanneer ik opsta. Had vast alles maar klaargelegd om zo snel mogelijk het veld in te gaan. Het is nog donker wanneer ik naar de hoogzit ga. Heerlijk is dat zo 's morgens vroeg in de stille natuur te lopen. Omdat ik midden in het veld woon, zit ik vrij snel op de hoogzit. Bij het licht worden zie ik in de verte een paar konijnen lopen, het is wel gezellig, je ziet dan nog wat. Plotseling, en waar hij vandaan gekomen is weet ik nog niet, staat Reinaart daar. Te ver en onmogelijk om te schieten. Rustig steekt hij het weiland over naar een andere dekking, muizen vangen is er vanmorgen niet bij, hij heeft schijnbaar genoeg gehad. Kijk op mijn horloge, kwart voor vijf. Nog een half uurtje en dan maar weer naar huis om te melken. Maar morgenvroeg ben ik present en hoop maar dat hij weerkomt.

Een dag later
Terwijl ik weer zit, kijk ik op mijn horloge, tien over half vijf. Hij kan zo komen. Ik zet het geweer op scherp. Opnieuw staat hij daar. Nu tussen de dekking in. Schieten ja of nee? Moeilijk, even wachten. Met een sierlijke boog springt hij over de sloot. En daar staat hij in het gras. Het schot dondert het geweer uit en hij ligt.

Ik kijk op mijn horloge, kwart voor vijf. Zou een vos kunnen klok kijken?

DE TWEEDE

Was al weer verschillende avonden er morgens geweest maar niets gezien. En toch zitten er vossen. De jachtopziener heeft ze ook gezien. Het is maar goed dat er altijd reeën zijn. Soms rennen ze achter elkaar aan. Op grote afstand springt iets over de sloot, een

haas, een ree of een vos? Ik pak de kijker, verrek een vos. Het is geen grote. Hij loopt voorzichtig het weiland op. Loerend naar muizen. Veel te ver. Maar afwachten, misschien komt hij deze kant op. Plotseling rent nog een vos naar de andere toe. Ze beginnen te spelen. Zo te zien vanavond geen kans. Terwijl de vossen nog aan het spelen zijn, komen een drietal reeën de dekking uit. Onrustig lopen ze over het gras, rechts en links kijkend. Zo af en toe een grassprietje pakkend. De vossen staan te kijken. Een gaat op zijn kont zitten en kijkt toe, terwijl de andere heel voorzichtig naar de reeën toegaat. Gespannen volg ik alles. Ik kan niks doen, alleen maar afwachten. Stil staan de reeën te kijken naar de vos die dichterbij komt. Opeens springen ze weg, de vos loopt er snel achteraan. Met een boog lopen ze aan op de vos die nog steeds zit te kijken. Die ziet het helemaal niet meer zitten, supersnel loopt hij in mijn richting. Zou het toch nog lukken? Steeds dichterbij komt hij. Hij loopt de loop in. Bang, met een mooie koprol valt hij neer, vlak voor de sloot. Is dat jagersgeluk?

DE DERDE

Het begint al donker te worden. De vos loopt al een half uur muizen te vangen langs de sloot. Maar hij komt niet dichterbij. Nog even en dan is het te donker. Ik overleg wat ik doen zal. Voorzichtig besluipen? Langzaam ga ik de hoogzit af. Over een oude spoorlijn, gebruikt door de steenfabrieken, loop ik in de richting waar ik hem het laatst gezien heb. Gelukkig staan op verschillende plaatsen nog wat struiken. Het geweer in aanslag, je kunt nooit weten. Heel voorzichtig ga ik achter een struik rechtop staan. Nee ik ben er nog niet. Opschieten moet ik anders is het donker. Vlug naar de andere struik. Hier moet hij toch ongeveer wezen. Ja daar staat hij plm. 30 m van mij vandaan. Ik wacht even, want hij staat nog niet goed dwars. Ik sta te trillen op mijn benen. Het is altijd een hele belevenis. Plotseling draait hij zich om en komt naar mij toe. Het zijn de laatste stappen in zijn leven, een viertje heeft zijn werk gedaan.

DE VIERDE

Een warme dag is weer voorbij. Sloom wandel ik naar de hoogzit in een ander gedeelte van het jachtveld. Hier zijn ook vossen gezien. Kijken of ik ze kan krijgen. Op een paar honderd meter van mij vandaan ligt de snelweg. Onafgebroken gaan de auto's over de weg. Tussen de snelweg en mij ligt nog een landweg "het Apestraatje". Hoe ze aan die naam komen weet ik niet. Het wordt ook niet zoveel meer gebruikt. Hier en daar is het al dichtgegroeid.

Achter mij ligt een drassig stuk bos, 'de Els' genoemd, naar de bomen die er in staan. Vaak zitten er vossen in. Gek eigenlijk, want het ligt tussen twee dorpen in.

Voor mij ligt een klein stuk weiland, ondanks de droogte staat er toch mooi gras. Achter in het stuk weiland lopen een stuk of 5 koeien rustig te grazen. Een van de dieren steekt de kop op en kijkt naar de sloot. Zou er wat zitten? Ik pak de kijker. Hoe is het mogelijk, daar loopt een vos. Heb ik zitten sla-

pen?
Maar wel mooi te ver. Stommeling. Maar het geluk is met de domme. Nieuwsgierig lopen de koeien naar de vos toe. En die zet het op een lopen, richting ... hoogzit. Op 48 meter valt hij, slaat een paar keer over de kop en blijft op de rand van de sloot liggen. De koeien staan te kijken terwijl ik hem ophaal. Jongens bedankt - prima gedreven.

DE VIJFDE

Vanavond ben ik mooi op tijd. De boer heeft vandaag de koeien een nieuw stuk weiland gegeven. Ze lopen nu vlak bij mij. Volgens de oude jachtopziener lopen vossen niet graag in percelen waar koeien lopen. Nu maar afwachten. Verrek, de oude baas kan weleens gelijk hebben, want op honderd meter lopen twee vossen in een weiland waar geen koeien in zijn. Vrij snel lopen ze in de richting van het "Apestraatje". Na een paar minuten zijn ze verdwenen, het is donker.

Wanneer ik thuis kom pak ik de telefoon en bel de jachtopziener. Frans, volgens mij moet er nog een hoogzit bijkomen. Samen overleggen we wat we gaan doen.

Zaterdagmiddag om 1 uur ben ik bij hem. Heb de trekker en wagen meegenomen. Een mooie en stevige hoogzit ligt al klaar als ik bij hem kom. Een uur later zijn we weer terug. Hij staat op een goeie plaats. Het is ongeveer 8 uur wanneer ik weer bij de nieuwe hoogzit ben. Rustig wacht ik af. Er zal wel niets komen omdat we hem vanmiddag pas geplaatst hebben. Onrustig hoor ik de merels achter mij. Zou er toch wat komen? Praktisch in het donker op nog geen vijf meter staat hij voor mij. Het is net alsof hij daar door een onzichtbare hand is neergezet. Veel tijd om te denken heb ik niet. Met een grote klap slaat hij tegen de grond.

DE ZESDE

Elke keer beleef je weer wat anders. Zo ook op deze avond. Rechts van mij lopen een 30 koeien. Daar tussenin loopt een jonge vos. De koeien reageren deze keer niet. Ze zijn er schijnbaar aan gewend. Ja wat zal ik doen? Als ik nu eens in de lucht schiet, misschien komt hij deze kant uit. Terwijl het schot

valt, blijft hij stil staan. Kijkt in het rond en overlegt wat hij moet gaan doen. Het lijkt hem het beste maar weer terug te gaan naar de dekking. Vlug loopt hij met een boog naar het bos. Snel gooi ik het geweer aan de schouder. Het moet raak zijn want 1 patroon zit er nog maar op. Op het schot te- kent hij duidelijk, maar hij kan nog goed lopen. Hoe vlug ik die twee andere patronen in het geweer gedaan heb weet ik niet, maar vlak vóór hij het bos in kan gaan, heb ik hem toch te pakken. Ont- spannen loop ik er heen, hij is even groot als de andere twee. Hier is zeker een nestje uitge- lopen.

DE ZEVENDE

Hoe groot zou het nestje zijn? Dat is de vraag die ik mij stel- de toen ik eer op de hoogzit zat. Wanneer je op een hoogzit zit moet je geduld hebben. Eenmaal krijg je geluk. Zo ook deze avond. De koeien lopen nog steeds in het- zelfde perceel. Hier en daar gingen de eerste al liggen voor de nacht. Verschillende auto's hadden al licht aan. Nog eventjes

en dan maar weer naar huis. Ter- wijl ik hierover zit te denken, komt snel uit de dekking weer een vos. Tussen de koeien door slin- gerend gaat hij weer naar het Apestraatje. Snel overleg ik wat ik doen moet. Veel tijd heb ik niet want het is zo donker. Ik besluit langs de sloot te lopen misschien kan ik hem dan de pas' afsnijden.

Nog steeds zie ik hem schuin rechts voor mij, zo af en toe staat hij stil. Ik beef over mijn hele lichaam. Ik blijf staan ach- ter een klein struikje dat langs de sloot staat. Ik durf niet ver- der te gaan. Plotseling gaat de vos linksaf en springt de sloot over. Hij is wel ver maar een viertje heeft behoorlijke kracht. Op het schot schrikt de vos en blijft staan. Zelf beweeg ik mij ook niet. Na een paar seconden stuift hij richting bos. Had hij niet moeten doen, de linkerloop doet de rest.

DE ACHTSTE

Het was zaterdagavond. Doordat ik weekenddienst had was ik vanavond

niet vroeg met het melken. En om acht uur was het al donker. Gaan of niet? En zo ja, wat meenemen: hagel of kogelgeweer met kijker? Ik heb nog maar een klein half uurtje. Vlug pak ik het kogelge- weer. Tijd om te kleden heb ik niet meer. Groene overall aan, jas aan, hoed op en wegwezen. Terwijl ik naar de hoogzit loop, denk ik bij mezelf: niet meer normaal om voor misschien 10 mi- nuten op de hoogzit te gaan zitten. Vlug loop ik door. De reeën zijn er vanavond niet. Voorzichtig klim ik naar boven, draai mij en leg het geweer op mijn schoot. Tijd om tot rust te komen heb ik helemaal niet, op 68 meter komt de vos uit de dekking, rustig loopt hij een paar passen en kijkt wat rond. Prachtig heb ik hem in de kijker staan. Terwijl het schot nog na- galmt over de vlakte, slaat hij tegen de grond. Wanneer ik bij hem kom is het gras roodgekleurd. Het is de laatste van dit seizoen. Nog even dan is het weer voorjaar. Dan komen ze weer.

7Ster.

Uit: De Nederlandse Jager
jrg. 22 no. 7 (april 1977)

Frontaal

Het T. V. programma van de NOS op 24 november 1977 over de stelling van de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging: "De jacht in Nederland is in het belang van het wildbeheer". Een leuze die de K.N.J.V. uit- eindelijk niet zelf wilde ver- dedigen. U kunt de letterlijke tekst van de uitzending ont- vangen als U f 3.50 (prijs f 2.25 + f 1.25 verzendkosten) overmaakt t.n.v. de penning- meester van de stichting. Giro 3522188.

Gaarne erbij vermelden: "brochure Frontaal".

Houthakkers contra edelhert

Het gerucht doet de ronde dat de "bosbouwers" van het Ministerie van Landbouw de edelhertenstand met tweederde willen verminderen. De reden zou de schade zijn die de herten in de "bossen" aanrich- ten. De Telegraaf van 29 november j.1. zegt er o.a. dit van: "Ook kwam de houtvester van de Staat in Gelderland ir. L.Oldenkamp, zijn opwachting maken. Sinds zijn hoogste chef Landbouw-minis- ter Van der Stee inde begroting heeft geschreven dat ook in de natuurgebieden het beleid gericht moet zijn op houtproductie gaan er geruchten dat de houtvester 't hertenbestand op de Veluwe aan- merkkelijk wil inkrimpen. Ik hoor-

de al een mopje over ir. Olden- kamp dat hij liever tien herten tegen de vlakte ziet dan één in het bos. Nou ja, bos.

Meer werklozen ingezet voor rattenvangst

....Vanavond vlees op tafel.. !

WIE IS DEZE GROOTWILDJAGER?
Inzenden voor 1 maart.
Hoofdprijs:
10 rode S.K.F.-stickers.

Verleden tijd

MILIEU IN ZWEDEN

Het projekt wolf

Een studie van de reïntroductie van de wolf in Zweden

door Lars Emmelin

De wolf behoort tot de dieren die recentelijk in Zweden uitgestorven zijn.

Toen hij tien jaar geleden eindelijk wettelijk beschermd werd, waren er nog ongeveer 10 wolven over. Vandaag is er in Zweden misschien nog één over, is hij uitgestorven in Noorwegen, en heeft Finland een populatie van 20 à 30 dieren.

De Zweedse Vereniging voor Natuurbehoud heeft onlangs voorgesteld de wolf in Zweden te reïntroducteren. Het voorstel is het gevolg van een in 1971 begonnen project "Projekt Wolf" genaamd.

De Vereniging stelde aan de regering voor dat men subsidie zou geven aan een programma gericht op het creëren van een wolvenbestand van ongeveer 100 dieren in gevangenschap waaruit men een wilde populatie zou kunnen werven.

Hoewel de laatste troepen Zweedse wolven hun territoria in de noordelijke berggebieden hadden, streeft het voorstel naar het vestigen van een populatie in de noordelijke of centrale woudstreken van Zweden waar conflicten met bevolking, veeteelt of traditionele rendierhouderij van de lappen minimaal zou zijn.

DE SITUATIE VAN DE WOLF

Het verspreidingsgebied van de wolf (*Canis lupus*) bestreek oorspronkelijk het grootste deel van Europa, Azië en Noord Amerika. Het was een van de wijdst verspreide zoogdiersoorten. De mens heeft de wolf echter in grote delen van Europa, Noord Amerika en delen van Azië, b.v. Japan uitgeroeid. De grootste populaties bevinden zich momenteel in Rusland, dat in 1945 een populatie had van ongeveer 200.000 individuen. Op dit moment zijn er daarvan slechts 50.000 over. In Canada en Alaska ligt de populatie in de orde van grootte van 50.000 dieren. De stabielste Europese wolvenpopulatie leeft in het Europese deel van Rusland, welke ongeveer 10.000 dieren telt. Men beschouwt de wolf niet als een bedreigde soort in Roemenië, Joegoslavië en Griekenland, waar de aantallen in dezelfde orde van grootte liggen als in Europees Rusland. Kleinere populaties bestaan in Polen, Tsjecho-Slowakije, Bulgarije, Italië, Spanje en Portugal, maar hun status is minder zeker.

Tot dusverre heeft alleen Italië de wolf algehele bescherming gegeven. In Scandinavië is de enig overgebleven wolvenpopulatie een zeer zwakke in Finland.

Als soort wordt de Wolf niet bedreigd, maar zekere ondersoorten

(subgroepen) zoals de Scandinavische wolf worden wel degelijk bedreigd. In 1973 vormden de International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources (IUCN) en het World Wildlife Fund (WWF) een internationale groep deskundigen om de bescherming van de wolf te bestuderen. De groep hield haar eerste vergadering op een internationaal symposium in Stockholm.

DE WOLF IN ZWEDEN

Aan het begin van de 19e eeuw was de wolf overal in Zweden tamelijk algemeen. Hij werd op diverse manieren bejaagd en de bevolking van plattelandsdorpen was verplicht om mee te doen aan georganiseerde wolvejachten onder leiding van staatsboswachters. De wolf werd geleidelijk uitgeroeid in de meer dichtbevolkte delen van Zweden tot hij tenslotte alleen maar in de noordelijke bergen stabiele populaties had. In dit gebied was de traditionele rendierhouderij van de lappen een belangrijke bron van conflict bij alle voorstellen voor het beschermen van de laatste wolven. Aangezien de wolf jacht maakte op rendieren en andere activiteiten zoals toerisme en hydro-elektrische ontwikkeling inbreuk maakten op het Laplandse landschap, met name in de gebieden

waarin de kalveren ter wereld komen, is het niet zo verbazingwekkend dat de Lappen sterke tegenstanders waren van inperking van hun recht om de wolven te jagen. Desondanks werd de wolf in 1965 beschermd. Er waren toen nog maar 10 wolven over. De laatste worp die in Zweden ter wereld kwam werd in de lente van 1964 grootgebracht. De laatste nog levende wolf is een mannetje die nu al enige jaren in de Nationale Parken van Sarek en Padjelanta leeft.

De verandering van de publieke opinie en het beleid ten aanzien van de wolf kwam te laat om de oorspronkelijke populatie te behouden. De omstandigheden voor reïntroductie zijn echter nogal gunstig. Het nationaal milieubeleid dat is goedgekeurd door het parlement bevat diverse verwijzingen naar de noodzaak om de grote zoogdieren te beschermen en om grote wildernisgebieden te scheppen en te behouden als faunareservaten.

In Zweden zijn diverse soorten prooidieren voor de wolf. In de winter jaagden de Scandinavische wolven gewoonlijk in troepen van 5 tot 15 dieren. De omvang van de groep werd tot op zekere hoogte bepaald door de afmeting van de prooidieren. Geschikte populaties prooidieren in Zweden bestaan uit eland (*alces*)

aices) en ree (capreolus capreolus). Andere mogelijke soorten omvatten edelhert (cervus elaphus), damhert (dama dama), het tamme rendier (rangifer tarandus) én, indien geïntroduceerd, het wilde zwijn (sus scrofa). In de woudgebieden die in aanmerking komen, is de eland verre weg de talrijkste van de prooidiersoorten, maar vanwege zijn omvang lijkt het waarschijnlijk dat de ree in belangrijke mate bejaagd zal worden als aanvulling op de eland. Het rendier is biologisch gezien het geschiktste dier, maar komt niet in aanmerking omdat het als huisdier wordt gehouden. De mogelijkheid rendieren te laten verwilderen in een gebied waar wolven geïntroduceerd worden is uit biologische overwegingen aantrekkelijk. De wolf heeft een regulerende invloed op elanden en reeënpopulaties. De populatiedichtheden die momenteel van de eland door de bosbouw aanvaardbaar geacht worden, variëren van ongeveer 2 tot 15 overwinterende dieren per 10 km². De ervaring op Isle Royale in het Bovenmeer in Noord Amerika geeft aan dat de hoogste dichtheden welke door de bosbouw aanvaard worden een populatie dichtheid van ongeveer 1 wolf per 25 km mogelijk maken.

PROJEKT WOLE

De eerste taak die het project op zich nam was een inventarisatie van Scandinavische wolven in ge-

vangenschap. Dit leidde tot een fokprogramma dat de basis moet worden voor reïntroductie in het wild.

In 1969 waren er 14 wolven van Scandinavische afkomst in dieren-tuinen in de Noordeuropese landen. Momenteel zijn er ongeveer 50. Er zijn nu 14 grote afgerasterde gebieden waar wolven gehouden worden. De voortplanting is sterk verbeterd op de plaatsen waar de ruimte vergroot is. De beste resultaten zijn geboekt in zuidelijk Zweden in de dieren-tuin Skanes Djurpark waar Dr. Hakan Hallander de leiding heeft over een deel van het project wolf. In 1975 werden 2 worpen met een totaal van 11 jongen geboren die allemaal hun eerste (kritieke) jaar overleefden. In de lente van 1976 werden in totaal zo'n twintig jongen geboren in de Noordeuropese dieren-tuinen. De helft hiervan werd in Skanes Djurpark geboren.

Er zijn in totaal 5 parken in Zweden, 2 in Finland en 1 in Denemarken waar zich Scandinavische wolven bevinden van bekende afkomst, geregistreerd in de stamboeken van het project. De genetische basis van deze wolven is echter beperkt. Allemaal zijn ze afstammelingen van twee paren, allebei in het wild gevangen in Finland en Zweden. Momenteel zijn er 5 wolven van Canadese afkomst in Zweedse dieren-tuinen. Die zullen niet gekruist worden met de wolven in het project teneinde het ras zuiver te houden. Een van de

doelstellingen van het Projekt Wolf is nl. het behoud van de specifieke ondersoort die de Scandinavische wolf vertegenwoordigt.

METHODEN VOOR REÏNTRODUKTIE VAN DE WOLF

De enig mogelijke methode voor de reïntroductie van wolven in Zweden, is die vanuit een bestand van dieren in gevangenschap. De Finse populatie is echter te zwak om als een natuurlijke wervingsgroep te dienen die Zweedse streken door trek zou kunnen bevolken. Het overzicht van mogelijke gebieden voor reïntroductie heeft ook aangetoond dat woudgebieden in centraal en noordelijk Zweden waarschijnlijk geschikter zullen zijn. Met name ook omdat het conflict met de rendierhouderij zich hier niet voordoet. Dit betekent dat een natuurlijke verspreiding vanuit Finland niet mogelijk is, aangezien er grote stukken Laplandse grond liggen tussen de Finse populatie en de geschiktste Zweedse gebieden. Natuurlijke uitbreiding van de leefruimte zal daarom op die wijze waarschijnlijk geen succes hebben.

Alvorens wolven in een gebied te reïntroduceren, moet men ze leren voor zichzelf te zorgen en ook proberen een stabiele populatie te krijgen. De voorgestelde methode wil dat bereiken door ten-

minste één wolvengeneratie uit een park in een zeer grote omheinde ruimte te laten leven in het gebied waar ze uiteindelijk zullen worden uitgezet.

Er is derhalve behoefte aan een aantal verschillende afgerasterde gebieden voor het projekt. Om een populatie-omvang van ongeveer 100 dieren te krijgen, moeten fokruimten geschapen worden om overbevolking van de bestaande ruimten te vermijden.

Om de publieke belangstelling en begrip voor het projekt te vergroten stelt men voor dat tevens "observatiegebieden" ingerasterd worden. Deze zouden gebouwd moeten worden op de zelfde wijze als in het Duitse Nationale Park "Bayerischer Wald" waar een nier-vormig gebied van ongeveer 0,15 km ingerasterd is.

Vanaf een kleine heuvel in de vernauwing in het midden van het gebied kan het publiek toekijken. Het is mogelijk een kleine troep te hebben die onder seminatuurlijke omstandigheden leeft. Het publiek kan op die manier het gecompliceerde sociale leven van de wolf aanschouwen en de wolven kunnen getraind worden om te jagen.

Om de kans van slagen van het projekt te bevorderen is het nodig één onderzoeksgebied van ongeveer 100 km te scheppen waarin ecologisch onderzoek kan worden uitgevoerd. In dit gebied moeten 4 wolven, een populatie van ongeveer 100 elanden en een klein groepje reeën aanwezig zijn. Later kan het gebied dan dienen als uitzetgebied.

In andere gebieden waar wolven losgelaten moeten worden, is er behoefte aan een afgerasterd gebied van ongeveer 5 km waarin één generatie wolven geboren en grootgebracht kan worden zonder contact met mensen. Hierdoor bewerkstelligt men dat de individuen die uiteindelijk losgelaten worden niet al te vertrouwd zijn ten opzichte van mensen.

De kosten van het projekt zijn berekend op die gebieden die betrekking hebben op afrastering en ecologisch onderzoek. Dit zijn de meest dringende behoeften van het Projekt Wolf. Het grote gebied voor onderzoek en introductie is berekend op 2-5 miljoen Zweedse kronen. Het personeel zal ongeveer 250.000 Zweedse kronen per jaar kosten. Voorts zijn nog eens 100.000 Zweedse kronen nodig voor een informatiegebied als dit gebouwd wordt nabij het onderzoeksgebied en bediend wordt door hetzelfde personeel. Een afzonderlijk observatiecentrum dat wenselijk zou kunnen zijn op een toegankelijker plaats dan waar introductie zal plaatsvinden zal ongeveer 100.000 Zweedse kronen aan bouwkosten vergen en ongeveer 50.000 - 100.000 Zweedse kronen

aan onderhoud, personeel, etc. Hoewel er enige kritiek op het projekt was toen de Vereniging voor Natuurbehoud het voorstel tot reïntroductie van de wolf aan de Zweedse regering voorlegde, was de meerderheid van de reacties in de media zeer positief. Diverse problemen moeten nog opgelost worden voordat de wolf weer in Zweedse wouden gehoord en gezien zal worden. Maar zoals vele mensen reeds benadrukten: Zweden heeft een internationale verantwoordelijkheid om bedreigde dierpopulaties te behouden.

REFERENTIES

The Conservation of the Wolf in Europe, 1973. Gestencild verslag van het internationaal symposium gehouden van 5-7 september 1973 in Stockholm onder het auspiciën van IUCN en het WWF.

Zimen E & Boitani, L. 1975. Status of the Wolf in Europe and the possibilities of conservation and reintroduction.

Zimen E & Boitani, L. 1975. The role of public opinion in wolf management.

De schrijver is alleen verantwoordelijk voor de in dit artikel naar voren gebrachte meningen.

Lars Emmelin is studieleider van het Milieu Studie Programma van de Universiteit en Instituut van Technologie te Lund.

SVENSKA INSTITUTET
Box 7072
S.103 82 Stockholm
Zweden

x) 1 Zweedse kroon = f 0,51

Vertaling: Heleen Landman

ZWEDEN WIL MEER WOLVEN

In Zweden is de wolf beschermd sinds 1965. Er waren toen echter nauwelijks wolven om te beschermen over. Jagers hadden met geweer en klem een dermate hoge tol geëist

dat de totale wolvenpopulatie van Noorwegen en Zweden tezamen in 1973 geschat werd op maximaal 6 stuks.

Zelfs voor een soort met zo'n enorm overlevingsvermogen als de wolf is dat een welhaast onmogelijk smalle basis voor herstel, niettegenstaande de recente ontdekking van een klein pak van 6 à 8 wolven net over de Noorse grens.

Is de houding van de Zweden tegenover de wolf de laatste jaren milder geworden? Is het Zweedse volk bereid een herstel van de wolvenpopulatie te accepteren - indien nodig zelfs door versterking van buitenaf? Om het antwoord op die vragen te weten te komen hebben het Zweedse Milieubureau en het Staatsbosbeheer een opinieonderzoek gehouden.

Naar 2000 mensen verdeeld over acht groepen werd een vragenlijst gezonden. Vier groepen van 300 mensen elk vertegenwoordigden de bewoners van vier provincies die Zweden van noord tot zuid bestreken. De vier andere groepen van ieder 200 mensen vertegenwoordigden Rendierhouders, boeren, jagers en leden van de Zweedse Vereniging voor Natuurbescherming. De respons was indrukwekkend, nl. 75%.

Moeten er dringend maatregelen worden genomen om de wolf in Zweden te redden? Moet er een "vrije" populatie zijn? Moet er een beschermd gebied zijn met ongelimiteerde jacht daarbuiten? (sic) Moeten er wolven worden uitgezet? Al deze vragen werden door de meerderheid van alle groepen, met uitzondering van de rendierhouders en de boeren, met een onduidelijk "ja" beantwoord. Als we in aanmerking nemen dat Noord Zweden bij uitstek een geschikt wolvengebied is, is de ontdekking dat de bewoners van Noord Zweden het meest geporteerd zijn van de wolf niet alleen verbazingwekkend maar ook zeer bemoedigend. Ondanks zijn vijanden kan de wolf in Zweden nog toekomst hebben. (IUCN-bulletin, new series vol.8 no. 10, oktober 1977)

Zeezoogdieren, jacht en ondergang

door Jan Kattens

De meeste in zee levende zoogdieren worden in sterke mate bedreigd door exploitatie. De grootsten, die ooit op aarde hebben geleefd, de walvissen staan hierdoor op de rand van uitsterven. Sinds enige tijd staat de zeezoogdierenbescherming dan ook in het middelpunt van de belangstelling. Niet voor niets heeft de IUCN (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources) er dit jaar zo veel aandacht aan besteed.

In juni 1977 vond in Canberra (Australië) de 29ste jaarlijkse vergadering plaats van de Internationale Walvisvaart Commissie (IWC). Tijdens een aantal besloten vergaderingen werden op aanbeveling van de Wetenschappelijke raad van de IWC en onder druk van de internationale natuurbescherming de vangstquota voor 1978 drastisch verlaagd. Een voorstel tot een tienjarig vangstverbod werd echter afgewezen. Men was bang, dat als dit voorstel zou worden geaccepteerd, Rusland en Japan dit overlegorgaan zouden verlaten. Onder het grote aantal landen dat aan de conferentie deel nam, was slechts een klein aantal, dat zich actief met de walvisvaart bezig houdt. Na een afwezigheid van vijftien jaar was ook ons land dit jaar vertegenwoordigd en wel door de ambtenaar Mr. Van der Struik en de bioloog Dr. P.J.H. van Bree, conservator bij het Zoologisch Museum te Amsterdam.

Uit tabel I blijkt, dat in 1977 27.849 walvissen mochten worden geharpoeneerd, voor 1978 werd de vangstlimiet vastgesteld op 17.849. Tevens blijkt, dat de vangsten in de Atlantische Oceaan voor 1978 met 6% mogen worden verhoogd, wat zijn oorzaak vindt in de uitbreiding van de vangst op de kleinste onder de vinvissen, de Dwergvinvis, en wel met een verhoging van 12%. De vermindering van het vangstquotum van

de Potvis (1977: 4320, 1978: nihil) in het noordelijke deel van de Stille Oceaan is tijdelijk.

In een later stadium zal een wetenschappelijke vergadering het definitief te vangen aantal Potvissen bepalen. Bij een aantal niet-jagende leden van de IWC bestaat de indruk, dat de quota geen representatief beeld geven van het aantal aanwezige walvissen. Het is merkwaardig, dat in de afgelopen jaren de walvispo-

Tabel I			
Vangstquota voor 1977 en 1978 naar gegevens van National Wildlife Federation (Conservation News 1977 vol. 42 no. 16) en vastgesteld door de IWC.			
		1977	1978
Noord Atlantische Oceaan	Potvis	685	685
	Dwergvinvis	2282	2555
	Noordse vinvis	132	84
	Gewone vinvis	455	459
		3554	3783
Noordelijke deel Stille Oceaan	Potvis ♂	4320	0
	Potvis ♀	2880	763
	Dwergvinvis	541	400
	Bryde's vinvis	1000	524
		8741	1687
Zuidelijk Halfrond	Potvis ♂	3894	4538
	Potvis ♀	897	1370
	Dwergvinvis	8900	5690
	Noordse vinvis	1863	771
		15554	12369
	Totaal	27849	17849

pulatie zich, ondanks een verlaging van de jaarlijkse IWC quota, niet heeft kunnen herstellen en dat het steeds moeilijker wordt deze walvissen op zee te vinden en aldus het quotum te behalen. Japan - samen met Rusland goed voor 75% van de walvisindustrie - stelde echter dat zonder een redelijk quotum in de Noordelijke Stille Oceaan haar industrie in gevaar gebracht zou worden. Beide landen bezitten een groot aantal walvisvloeden, compleet met meevarende fabrieksschepen. Een vijftal walvisvarende landen zijn niet bij de IWC aangesloten en houden zich dan ook niet aan de afspraken. Deze landen zijn: Chili, Peru, Zuid-Korea, Portugal en Spanje.

Volgens de IWC mag alleen gevangen worden van begin december tot begin maart. Het is verboden zowel zogende wijfjes als dieren beneden een bepaalde lengte te harpoeneren. Verder zijn beschermd: de Noordkaper, Groenlandse walvis (beide zijn waarschijnlijk reeds uitgestorven), Grijze walvis, Blaauwe vinvis en de Bulrug. Hieruit blijkt, dat de jacht alleen nog geoorloofd is op de kleinere Vinvissen. De walvisindustrie in Rusland, welk land beschikt over 4 fabrieksschepen, biedt aan slechts 5.000 mensen werk. Walvisvaart is - volgens dit land - belangrijk als leveringsbron voor Potvisolie (spermaceti), de productie van margarine, parfum, geneesmiddelen, en als leverancier van vitamine A (levertraan). Buiten haar eigen verbruik exporteerde de USSR in 1976 22.853 ton walvisvlees naar Japan. Veel leveranties vinden plaats op open zee en worden betaald met harde valuta's. In de gehele walvisindustrie speelt Japan de centrale rol. De vangsten buiten dit land om vinden uiteindelijk langs allerlei omwegen toch hun weg naar dit land. Vanuit Peru (geen lid van de IWC), waar een door Japan georganiseerd walvisstation opereert, wordt jaarlijks 2500 ton walvisvlees geëxporteerd naar Japan. Een piraatwalvischip met de naam Sierra bedrijft de walvisvaart vanuit de westkust van Afrika, vaart onder vlag van Somalië, is geregistreerd in het miniatuurstaatje Liechtenstein en staat onder bevel van een Noor. Ook deze vangsten vinden hun weg naar Japan en wel via Ivoorkust. De Japanners eten het vlees rauw, gebakken, gegrilleerd of ingeblikt. Walvisvlees bestaat 0,33% van het totale voedselpakket in dit land. Het verbruik neemt door het duurder worden (ongeveer f 5,- p/kg) af en zal binnen afzienbare tijd alleen nog als delicatessen worden geserveerd. Volgens de Japanners is hun eiwitbron in gevaar gekomen door

het besluit van de Amerikaanse regering van begin 1977 om de walvisvaart binnen de 200 mijlszone te verbieden. Afgelopen jaar en vóór dit besluit, ving Japan nl. nog 390 Potvissen - dit is ongeveer 1/3 deel van haar vangstquotum - in het Noordelijk deel van de Stille Oceaan, binnen de 200 mijlszone van Hawaii en de Midway-eilanden. Sinds enige tijd is in deze wateren de Greenpeace foundation zeer actief. Met een omgebouwde onderzeeboot - jager en rubber boten tracht men - varende tussen walvisjager en de te vangen Potvis - deze te beschermen tegen harpoening. Ter

controle worden de gedode walvissen door aanhangers van deze organisatie in volle zee beklommen om ze op te meten. Het Amerikaans 200 mijls verbod is ook sterk van invloed op de bescherming van de meer op de kust aanwezige walvissen, zoals de Grijze Walvis en de Bulrug, die hun zomerverblijf hebben in de Beringzee en tegen het najaar naar Zuidelijker wateren trekken.

Tabel II laat een opsomming zien van gepleegde overtredingen volgens de Marine Mammal Protection Act and Endangered Species Act (Zeezoogdierenwet en Wet op de bedreigde diersoorten).

Tabel II			
Samenvatting van de strafmaatregelen tegen overtredingen van de Amerikaanse wetten ter bescherming van zeezoogdieren.			
overtreder	overtreding	datum uitspraak	straf
M.S. Dairy Maru 11385, Japan	import van walvisvlees	25 maart 1976	f 12.500,-
Jerry D. Mitchell, Chula Vista, Californië	vangst, bezit en verkoop van 21 dolfijnen	17 juni 1976	90 dagen hechtenis en 1 jaar voorwaardelijk
Herbert Hope, Florida	bezit van illegaal gevangen dolfijnen	7 juli 1976	30 dagen hechtenis en 1 jaar voorwaardelijk
Delbay Pharmaceuticals Inc. New Jersey	Verkoop van spermaceti-bevattende producten tussen diverse staten	10 augustus 1976	f 25.000,-
Dome Laboratory, Connecticut	idem	13 oktober '76	f 12.500,-
Richardson-Merrell, Inc. Connecticut	idem	1 november '76	f 18.750,-
Almay, Inc. North Carolina	idem	6 december '76	f 6.250,-
Chic-In Leather Corp. New York	import van zeehondenhuiden	9 december '76	f 250,- boete plus inbeslagname van 420 huiden ter waarde van f 25.250,-
Sea World, Inc. Florida	handel in souvenirs gemaakt van walvistanen tussen diverse staten	15 december 1976	f 17.500,- boete en inbeslagname van 33 souvenirs
Walt Disney World, Florida	idem	28 februari 1977	f 9.000,- boete en inbeslagname van 21 souvenirs
Werner G. Smith, Inc. Ohio	verkoop en export van Potvisolie en spermaceti	25 maart 1977	f 81.250,- boete
Scrimshaw Handcrafts, Inc. Californië	handel in souvenirs gemaakt van walvistanen	6 mei 1977	f 15.000,- boete en inbeslagname van 80 souvenirs

De overtredingen bestaan o.a. uit: importeren van walvisvlees, het vangen, in bezit hebben en verkopen van dolfijnen - het verkopen van produkten van de ene Amerikaanse staat aan de andere - de import van robbenhuiden - het bewerken van walvistanen t.b.v. toeristische doeleinden. Boeten tot f 80.000, in-hechtenisneming van 90 dagen en voorwaardelijke gevangenisstraf van 1 jaar geven een beeld van de straffen, die in Amerika kunnen worden opgelegd bij overtreding van de faunawetten.

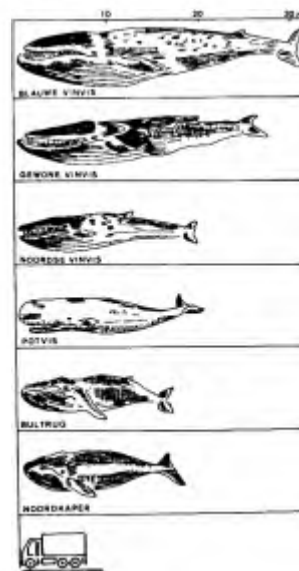
Sedert de Verenigde Staten zijn laatste walvisstation heeft gesloten en in 1972 de zeezoogdieren beschermt, staat dit land vooraan wat betreft de walvisbescherming. De Amerikaanse delegatie bij de IWC-conferentie stelde zich dan ook hard op t.o. v. de Japanners, Russen, IJslanders en Scandinaviërs. Daarentegen brengt het IWC vangstverbod voor Bultrugwalvissen deze delegatie in een moeilijke positie. Eenstemmig eisten de IWC-leden, dat de Verenigde Staten de vergunning om te jagen op Bultruggen, die de Eskimo's, Aleoeten en Indianen hebben, middels de Marine Mammal Protection Act, in te trekken. Meer dan 100 Bultrugwalvissen werden in de lente van 1977 door walvisjagers vanuit Eskimodorpen geharpoeneerd. Echter drie kwart van de gewonde dieren ontsnapte of zongk. Wetenschappers schatten, dat de totale Bultrugpopulatie ligt tussen een paar honderd en tweeduizend stuks. Ook in West-Australië vertrekken dagelijks vanuit kuststations bij Cheynes Beach walvisjagers om Potvissen te doden. Natuurbeschermers vechten ook hier voor beëindiging van de walvisvaart in dit werelddeel. Een belangrijk argument voor het laten voortbestaan van de walvisindustrie is de vraag naar walvisprodukten door niet-walvisvarende landen, Spermaceti-olie - de heldere vloeistof, afkomstig uit het reservoir in de machtige potviskop - wordt toegepast als leerolie en in versnellingsbakken van auto's, in speciale motoren, in geneesmiddelen, was, parfums, en andere cosmetica. Zijn tanden worden verwerkt tot souvenirs. Walvisvlees wordt verwerkt tot dierenvoer en tot levertraan. De firma Bogena te Waalwijk bijvoorbeeld, verkoopt levertraan afkomstig uit Noorwegen in hele en halve literflessen. De huidige industriële technologie kan echter voor zoveel goede alternatieven zorgen dat gebruik van zeezoogdierenprodukten niet nodig is.

In zijn boek "Les dauphines et la liberté" (Ned. Vertaling: Dolfijnen vrij en vrijmoedig) vertelt Jacques-Yves Cousteau dat

de jacht op dolfijnen moordend is. De dieren raken bij de vangst niet alleen gewond, maar op iedere vier of vijf, die gevangen worden, kan men met moeite één of twee dieren behouden. Niet onaanzienlijke aantallen dolfijnen vinden een onvrijwillige weg naar dolfinaria of worden gedood om te worden verwerkt als honde- en kattevoer. Voor industriële doeleinden doodt Japan jaarlijks ca. één miljoen dolfijnen! Een bedreiging voor deze hoog intelligente wezens vormt ook de tonijnvisserij. Tonijnen verplaatsen zich nl. vaak gemeenschappelijk met de dolfijnen. De aanwezigheid van een dolfijn is voor de visser een teken, dat ook de zo begeerde tonijn aanwezig is. Op deze eigenschap berust de huidige tonijnvisserij, die aan honderdduizenden dolfijnen het leven kost. Over het nut van zeedierentuinen, waar grinden, zwaardwalvissen, witte dolfijnen e.d. hun verplichte nummers opvoeren kan men een eigen mening hebben, maar het staat wel vast, dat gezien de enorme bedreigingen elders, dolfinaria geen uitzonderingspositie mogen innemen betreffende de "Wet bedreigde uitheemse diersoorten". De Stichting Kritisch Faunabeheer heeft op 15 november van dit jaar bij de Mini-sters van CRM, Econo-

AFMETINGEN VAN WALVISSEN, WAARVAN HET VOORTBESTAAN WORDT BEDREIGD.

mische Zaken en Buitenlandse Zaken aangedrongen op nationale maatregelen ter bescherming van walvisachtigen. Deze moeten bestaan uit: a) een importverbod op alle walvisprodukten; b) bij algemene maatregel van bestuur een besluit tot bescherming van alle walvisachtigen in de Wet Bedreigde Uitheemse Diersoorten; c) het uitoefenen van politieke druk samen met de EEG-landen, op de nog resterende walvisvarende landen en deze te overreden hun vangsten te staken. Het is duidelijk dat deze maatregelen op zo kort mogelijke termijn genomen moeten worden.

Zwijnerij

In Natuurbehoud no 4, nov, 1977 (tijdschrift van de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland) staat dat Natuurmonumenten maatregelen zal nemen om het aantal wilde varkens in de bossen van Hagenau (Nationaal Park Veluwezoom) meer in overeenstemming te brengen met de natuurlijke draagkracht van het terrein. De stand was in het gebied onnatuurlijk hoog gehouden (via bijvoeding) door de jagers die het gebied tot 1 september j.1. gepacht hadden. De stand zal door middel van afschot verder verminderd worden waarna de rasters worden geopend en een vrije uitwisseling met wilde zwijnen daarbuiten mogelijk wordt. Opvallend in het stuk is dat men het tot nog toe gevoerde wanbeleid goedpraat met de volgende zin: "Ook de tot nu toe noodzakelijke regulatie van de stand door middel van drijfjachten wil de Vereniging inperken". De Vereniging baseert haar nieuwe beleid op een nota van de afdeling wildbiologie van het Rijksinstituut voor Natuurbeheer (febr.1977). De auteurs dr. J.L. van Haften en W.A. Weyland beantwoorden de vraag hoe in de toekomst een verantwoorde aantalsregulatie kan plaatsvinden als volgt:

"Daar de Vereniging een deel van de populatie beheert houdt dit in dat een deel van het noodzakelijke afschot op de terreinen van 'Natuurmonumenten' zal moeten worden vervuld. Het is bekend dat van de zijde van de Directie Faunabeheer en de Vereniging Wildbeheer Veluwe wordt gestreefd naar jaarlijkse zwartwildtellingen. Afhankelijk van de reproductie wordt door de Directie Faunabeheer jaarlijks een afschot vastgesteld. Dit afschot heeft betrekking op de gehele populatie en wordt naderhand over de verschillende jachthouders verdeeld. Hoewel iedere jachthouder afschot kan aanvragen worden de gevraagde aantallen slechts toegewezen voor zover dit afschot de gang van zaken binnen de populatie niet verstoort.

Het toegewezen afschot is verdeeld over de geslachten en leeftijdsklassen. Dit houdt dus in dat men alleen dieren mag schieten die vallen onder de categorieën waarvoor de vergunning geldig is. Dit vraagt om selectieve jachtmethoden waarvan de bersjacht (sluipjacht red.) en aanzit de bekendste zijn. Of het afschot daarbij door de beheerders zelf of door derden op aanwijzing van de jachtopzichter wordt verricht is o.i. uitsluitend een financiële kwestie (inkomsten uit jachtverhuur). Op vrijwel de gehele Veluwe blijkt dat men bij genoemde

jachtmethoden alleen effectief te werk kan gaan indien men weet waar de zwijnen zich bevinden of zullen komen. Dit is alleen te voorspellen als er nabij de afschotplaats enig voedsel te vinden is. Het lijkt dan ook onontkoombaar om ten tijde van het afschot tijdelijk enig voedsel aan te bieden. Deze plaatsen mogen echter niet uitgroeien tot voerplaatsen.

Enkele beheerders werken met vangkooien. Deze worden gebruikt om na het jachtseizoen nog wat kleine biggen weg te vangen. Het is duidelijk dat men ook dieren vangt waarvoor geen afschotvergunning aanwezig is. De resultaten zijn wisselvallig. Ook bij het merken blijkt dat men soms maanden geen varkens binnen de kooi krijgt. Ongetwijfeld hangt dit samen met het feit dat men meestal slechts een deel van de rotte vangt. De andere zwijnen hebben dan zo'n slechte ervaring dat ze er lange tijd niet bij durven te komen. Vanzelfsprekend hebben vangkooien meer succes bij hoge dichtheden. Wegens gebrek aan voedsel zijn de varkens aangewezen op het voer en nemen dan meer risico's. Ook verplaatsing van de kooi geeft soms een oplossing. Samengevat zou men dus kunnen zeggen dat een vangkooi een aanvullend hulpmiddel bij de regulatie kan zijn. Overigens vinden vele beheerders het afschieten van dieren in de kooi 'slagerswerk' en gebruiken dit middel niet of pas in laatste instantie.

Het is bij zwartwild meestal een probleem om verantwoorde wijze de stand te reduceren. De relatief hoge produktie leidt tot een hoog afschot. De jacht heeft - ook al wordt ze deskundig uitgeoefend - tot gevolg dat de dieren in de loop van het seizoen wat later uit de dekkingen komen. Gelukkig is dit verschijnsel van zeer tijdelijke aard en heeft het niet zoveel nadelige gevolgen als bij het roodwild. Het vervelende is echter wel dat dit samenvalt met het korter worden van de dagen. Daar het varken toch al een dier van schemering en nacht is, blijkt dat in de loop van het seizoen de mogelijkheden tot afschot steeds geringer worden. Indien toch het afschot moet worden vervuld blijven twee jachtmethoden over:

- a. nachtjacht d.w.z. het varken wordt geschoten bij maanlicht c.q. kunstlicht (alleen mogelijk met vergunning)
- b. drijfjacht c.q. drukjacht In ongeveer 1/3 van de gebieden op de Veluwe wordt nachtjacht geoefend. Drijfjachten worden vrijwel overal op de Veluwe gehouden tenzij het terrein er niet geschikt voor is. Uit selectief oogpunt bezien hebben beide me-

thoden nadelen. Ook moet er uiteraard gewaakt worden voor het aanschieten van dieren. Ten aanzien van de terreinen van Natuurmonumenten kan worden opgemerkt dat zich in het verleden (buiten het raster) situaties hebben voorgedaan waarbij een kleine drijfjacht de enige mogelijkheid was om het afschot te realiseren. Hoewel o.i. sterk de nadruk gelegd zou moeten worden op de bersjacht en aanzit lijkt het in de huidige situatie niet verstandig om de in discussie zijnde methode Van drijfjacht bij voorbaat geheel uit te sluiten. Wel moet worden voorkomen dat drijfjachten plaatsvinden in percelen waar zich veel roodwild ophoudt." Van Haften c.s. spreken van noodzakelijk afschot en bagateliseren het nut en de effectiviteit van vangkooien. Het rapport wekt mede hierdoor de schijn een pleidooi vóór de jacht om de jacht te zijn. De auteurs hadden kunnen weten dat met vangkooien complete populaties gevangen en verplaatst zijn. Het is een publiek geheim dat in het Kroondomein grote aantallen zwijnen na te zijn gevangen weer in een klein, omrasterd, gebied werden losgelaten zodat Z.K.H. Prins Bernhard en Z.K.H. Prins Claus c.s. er in korte tijd zoveel mogelijk konden schieten. De opmerking van de auteurs dat 'vangkooien meer succes hebben bij hoge dichtheden' versterkt die indruk nog. Het gaat in Hagenau toch om "hoge dichtheden" anders zou aantalsregulatie helemaal niet nodig zijn. Vangkooien verdienen ook om biologisch-wetenschappelijke redenen veruit de voorkeur m.n. uit selectieve overwegingen of zoals Weyland (1975) het in een interimrapport: "Onderzoek Wilde Zwijnen op de Veluwe" (R.I.N.) reeds stelde dat men bij gebruik van vangkooien de 'slechte' exemplaren kan schieten en de 'goede' kan loslaten. Bovendien is er geen verontrusting en geen kans op aanschieten (dum-dum kogels'). Opvallend (of eigenlijk ook niet) is dat ook de z.g. Zwartwildbeheerscommissie (Z.A.C.), waar nogal wat jagers in zitten, in een notitie van 26 september j.1. van haar secretaris ir. L. Oldenkamp (die van de herten) stelt dat maatregelen moeten worden genomen ter voorkoming van schade en ter verbetering van een natuurlijke ontwikkeling van het zwartwild: "de jacht zal daarbij een belangrijke functie hebben zij het dat de jachtmethodiek moet worden aangepast (selectiever en op andere tijdstippen)." Over vangkooien rept de 'beheerscommissie' niet. In hetzelfde rapport treffen wij de volgende, volstrekt onzinnige, passage aan: "De omstandigheden zijn

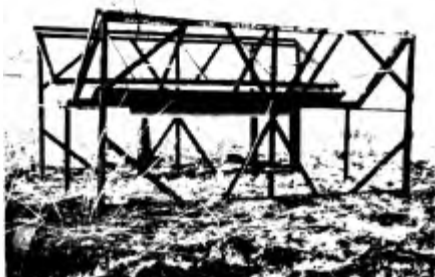
evenwel, ook op de Veluwe, minder gunstig voor een zo natuurlijk mogelijke grofwildstand, waardoor het grofwild onder andere wordt gedwongen (sic!) voedsel te zoeken op landbouwgronden." Hier krijgt dus de Veluwe de schuld en niet de bijvoerende en anderszins manipulerende (medicijnen) jagers en bosbouwers (voedselarme produktiebos). Het is de hoogste tijd dat het natuurbeheer op de Veluwe overgedragen wordt aan, niet belanghebbende biologen zodat aan het geknoei van jagers en bosbouwers een einde komt.

Norman van Swelm

N. B.
Wie meer wil weten over het wilde zwijn, het beheer tot nu toe en de gevolgen daarvan bevelen wij van harte het rapport 'Onderzoek Wilde Zwijnen op de Veluwe' aan van W.A. Weyland. Het rapport is te verkrijgen in de bibliotheek van het Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Kasteel Broekhuizen te Leersum.

Dit is een kraaienvangkooi

... bedoeld om massaal kraaien te vangen, bijna altijd om ze dood te maken. Volgens jagers zijn deze nuttige vogels immers schadelijk? Voor het gebruik van zo'n kooi moet men in het bezit zijn van een speciale vergunning van het Ministerie van Landbouw (ex.art. 53 van de Jachtwet). Niet zelden is zo'n vergunning afwezig. Zo staat midden in Den Haag, in het Zuiderpark, een kraaienkooi die regelmatig beschermde vogels vangt, zoals uilen, waterhoentjes of Turkse tortels, voor het gebruik van de kooi is geen vergunning. Ook in Noorden (Nieuwkoop) staat halverwege de Hollandsekade een kraaienvangkooi in een rietveld. De kooi, waarvoor geen vergunning is verstrekt, staat op grond die in eigendom is van de heer A.P. van der Linden, Overschie, 93 te Rotterdam. De kooi wordt gekontrolleerd door de heer P. Groeneveld, Hollandsekade 6 in Noorden. Deze

heer die van een fors deel van het natuurgebied het vis- en het jachtrecht heeft gepacht is tevens opzichter van het reservaatje "de Haeck" van de Stichting Het Zuidhollands Landschap. In deze kooi werden op 11 april 1977 behalve oud brood, een bak water en enige afgekloven botjes, maar liefst 90 meerkoeteieren en 4 eieren van de knobbelzwaan (beschermde) aangetroffen (zie foto). Er zijn in de provincie Zuid-Holland overigens "slechts" 3 vergunningen afgegeven. Het zal ieder wel verbazen dat twee vergunningen aan de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten zijn uitgereikt. Natuurmonumenten heeft zijn kooien ook al in het kostelijke Nieuwkoopse plassen gebied staan, ook in Noorden, het gebied waar zeer intensief op eenden wordt gejaagd. Het is verbazingwekkend dat een natuurbeschermingsvereniging kraaien "bestrijdt". Wie de Nieuwkoopse moerassen kent, weet immers dat de kraai hier van oudsher een uiterst nuttige rol vervult als leverancier van nesten voor ransuil, toren- en boomvalk en als lijkenopruimer en dat laatste is des te belangrijker als men bedenkt dat ook dit gebied de laatste jaren door botulisme geteisterd wordt. Het wordt dan ook hoog tijd dat aan dit gevaarlijke amateuristische geklungel een eind komt. Indien U in Uw omgeving zo'n kooi weet te staan, zend ons dan alle details. Ga bovendien bij de buitendienst-ambtenaren van de Directie Faunabeheer in Uw provincie (voor adressen zie hieronder) na of voor de bewuste kooi een vergunning is verstrekt, aan wie en waarom. In geval een vergunning ontbreekt, geef de zaak dan in handen van de politie er is dan sprake van overtreding van de Jachtwet. Treft U in zo'n kooi beschermde vogels of hun eieren aan (zie de beschreven gevallen in Den Haag en Nieuwkoop) dan is tevens de Vogelwet overtreden.

Nog steeds jacht

Voor de zoveelste keer misbruikt U de kolommen van ons maandblad, dat door alle leden wordt betaald om een ongenueanceerde aanval op de jagers te lanceren. Uw bijdrage 'Over de edele jacht gesproken' slaat op niets, want ieder weldenkend mens begrijpt toch dat het loslaten van opgevangen half tamme duiven en deze dan in wedstrijdverband doodschieten niets maar dan ook helemaal niets met jacht te maken heeft. Zit U nu werkelijk zo te wachten op een schouderklopje van Kritisch Faunabeheer dat U bereid bent Uw lezers dergelijke onzin voor te

schotelen? Het enige verband dat bestaat tussen deze zogenaamde wedstrijden en de jacht is dat in beide gevallen gebruik wordt gemaakt van een hagelgeweer, waarbij we niet moeten vergeten dat deze 'wedstrijdkillers' meestal van een speciaal geweer gebruik maken. Als ik Uw redenering zou volgen dan zou ik een oud baasje met een DAF een snelheidsmaniak kunnen noemen omdat hij in een auto rijdt en auto's ook worden gebruikt voor snelheidswedstrijden. U ziet dat het te gek is om over te praten. Denkt U eerst eens na voordat U dergelijke onzin op papier zet; vele leden van de Dierenbescherming zijn Uw gebazel meer dan zat. U schrijft de leden voor hoe ze moeten denken en handelen, terwijl ze daartoe heus zelf in staat zijn. Door Uw polariserend geschrift zaait U alleen maar tweedracht en levert U beslist geen positieve bijdrage aan ons werk als actieve dierenbeschermers. Uw doelstelling om de jagers uit de gelederen van de Dierenbescherming te verwijderen lukt U toch niet, net zo min als dat Kritisch Faunabeheer gelukt is bij de Vereniging voor Vogelbescherming.

N. van Selm, Vinkeveen

Uit: Dierenbescherming
okt. 1977

Natuurreservaat

Dollard, 17-10-1977

Het is erg mistig. Een koppeltje grauwe ganzen wil vlak voor ons neerstrijken. Onze aanwezigheid doet ze schrikken, ze herstellen zich en verdwijnen dan over de dijk. Als het dikke mist-gordijn af en toe even wordt opgelicht, zie je grote koppels smienten tussen de pollen slijkgras staan, hun nekken gestrekt, zoekend naar de richting van waar het geluid van plassende laarzen komt. We hebben schieten gehoord. Jagers? Het lijkt niet waarschijnlijk met dit weer. Het water snelt de geulen van de Dollardschorren in. De strandkrabben die gedurende het lage water droog stonden, komen tussen het zeekraal vandaan en haasten zich het water in. We stuiten op een brede geul. Vlak bij ons rennen steltlopers langs het opkomende water. Ze zien ons niet omdat we tussen de manshoge zeeasters niet opvallen. Ineens vliegen aan de overkant van de geul wat wintertalingen weg. Van ons kunnen ze toch niet geschrokken zijn? Aan de overkant van de geul maken zich twee mannen los uit het pluizige zeeasterveld. Eén van hen heeft een geweer in z'n hand. Hij slingert 'm over zijn schou-

der en loopt met forse schreden in onze richting. Als hij recht tegenover ons staat vraagt-ie met luide stem of we een schriftelijke vergunning hebben. Zo'n vergunning wordt uitsluitend voor biologisch onderzoek verstrekt door het bestuur van de Johannes Kerkhovenvolpolder. Hebben we niet zo'n vergunning? Maar weten we dan niet dat dit een beschermd natuurgebied is? Dus geen vergunning? Als we lid waren van de Natuurhistorische Vereniging of van de Waddenvereniging zouden we weten dat je hier niet zo maar rond mag lopen. We vragen hem waarom hij een geweer draagt. "Om te jagen natuurlijk; om eenden te schieten." Natuurlijk snapten wij dat niet. "Ik schiet eenden om de binnenkant (de polders) schoon te houden, ze richten daar nogal wat schade aan." Alsof de doortrekkende smienten en talingen schade aanrichten. "Maar jagen doe je toch niet in een natuurgebied?" vragen we hem. En dan blijkt dat de plaatselijke Jagersvereniging met de natuurbeschermingsinstanties hier een natuurgebied heeft gesticht. Dus ... "Bovendien houden we de eendenstand kort en zodoende is er meer ruimte voor de andere vogels! En ", zo verzekerde de jager ons, "als wij er niet geweest waren, was dit nu geen natuurgebied." Hij raakt geïrriteerd door ons twijfelen aan zijn zijn inziens oprechte bedoelingen. Hij be- duidt ons te verdwijnen. Terwijl hij zich van ons afwendt, horen we hem tegen z'n geweerloze metgezel mopperen: "Ik wou dat ik jachtopziener was, dan..." De overige woorden worden door de fijne mist geabsorbeerd, maar laten zich gemakkelijk raden. Wij kijken hem na. Over hun hoofden vliegt een koppel bergeenden. Beide kijken omhoog maar schieter niet. Vlak bij hun oude stekkie strijken wat eenden neer. Door de dichte mist kunnen we niet met zekerheid zeggen wat voor eenden

het zijn. Kan die jager dat wel zonder kijker? En hoe moet hij zijn geschoten bout vinden in dit drassige gebied met al die ruigte zonder apporteerhond? We lopen terug over de dijk naar de auto en horen overal de landbouwvoertuigen. De bietencampagne is in volle gang. De akkers zijn kaal en zwart. De hoogwatertrek gaat naar zijn hoogtepunt. Zien doen we het niet, maar horen des te beter. Terwijl de mist zich steeds dichtert rond ons sluit, horen we wederom een knal. We bezochten de Dollard; beschermd natuurgebied ...

Peter Boer

Telesport

In de rubriek 'telesport' van de Telegraaf wordt al enige jaren volop propaganda gemaakt voor de 'jachtsport'. Veel stoere sportjagers zijn hier al afgebeeld met hun buit. Notabelen op sport en jachtgebied zoals Leo Horn, Wim van Est en naar verluidt Rinus Michels maken met sterren van het moment propaganda voor de jacht en dit jaar zelfs voor het rapen van kievitseieren. Ook deze herfst laat de rubriek zich niet onbetuigd. Op pag. 19 van de Telegraaf van 21 november staan de coryfeeën weer afgebeeld. Dit keer Eric Swinkels o.a. kleiduifschietster en zoon van wapenen jacht grondhandelaar J. Swinkels in gezelschap van wielrenner Hennie Kuiper. Met behulp van populaire sterren wil men de lezer op slinkse wijze doen geloven dat jacht goed is. Deze miselijkmakende vorm van lezersbedrog vindt zijn hoogtepunt in de tekst waar journalist Charles Taylor schrijft: "Tijdens een aantal jachtdriften waaraan een groot aantal jonge en oude coryfeeën uit de nationale sportwereld deelnamen slaagde Hennie er als eerste in jachtbuit (een mooie fazant) te verschalken". Op de foto staat de held met zijn jachtbuit afgebeeld, een houtsnip, voor alle duidelijkheid trekvogel van onschuldige schoonheid vermoord uit onbenul.

Adressen ambtenaren Faunabeheer

Groningen: F. Veenstra, Engelse Kamp 6, Groningen, tel. 050-239 111
Friesland: F. Veenstra, Tessel-schadestraat 7, Leeuwarden, tel. 05100-43313.
Drente: M.A. Roetert Steenbrugge, Gymnasiumstraat 9, Assen, tel. 05920-12957/14983.
Overijssel: J.W. te Lindert, As-

sendorperdijk 2, Zwolle, tel. 05200-10533.
Gelderland: N. Kerssies (Veluwe) en S. Schaap (Betuwe, Achterhoek) Gildemeestersplein 1, Arnhem, tel. 085-629111.
Utrecht: W. Nab, Woudenbergseweg 39, Austerlitz, tel. 03439-441/641.
Noord-Holland: C. Schoen en A.W. Kamminga, Klein Heiligland 84, Haarlem, tel. 023-319021.
Zuid-Holland: P. Goedheer, Van Speykstraat 13, Den Haag, tel. 070-924481.
Zeeland: W. van Wegen, Westsingel 58, Goes, tel. 01100-16440.
Noord-Brabant: E. Dootjes (west) en G. Schram (oost), Prof. Cobbenhagenlaan 225, Tilburg, tel. 013-678755.
Limburg: J. Hommen, Lindanusstraat 12, Roermond, tel. 04750-14251/2.

Jacht in het Staatsbos

In talloze terreinen die in beheer van de overheid zijn, wordt gejaagd. Veel mensen verbazen zich daarover omdat het voorzo-ver ze dat kunnen beoordelen, bijna nooit noodzakelijk lijkt te zijn. Niet zelden komt het voor dat op gronden die in gemeenschap bezit zijn op trekvo-gels wordt geschoten of op nut-tige dieren als Vlaamse gaaien. Ra, ra hoe kan dat. Aangezien ons daarover vaak vragen berei-ken, leek het ons nuttig om de instructieregeling inzake de jacht die de beheerders van overheidsgronden, zoals bij-voorbeeld het Staatsbosbeheer, moeten naleven in zijn geheel te publiceren. Hiermee kunt U dus zelf nagaan waarom er op een terrein in Uw omgeving, dat in beheer van Staatsbosbeheer is, gejaagd mag worden. Alhoewel de regeling erin beginsel uitstekend uit ziet, is het addertje onder het gras het criterium 'Natuurbehoud'. Staat bij het beheer van het gebied het beginsel 'Natuur-behoud' centraal dan is voor de plezierjacht geen plaats. Alhoewel daarmee weleens de hand gelicht wordt zoals bij-voorbeeld in het natuurgebied waartoe de Haagse en Wassenaar-se duinen behoren. Hier wordt op maar liefst 700 ha staats-grond de drijfjacht op fazanten beoefend onder leiding van de jagermeester van de Koningin voor de provincie Zuid-Holland, met alle schadelijke gevolgen vandien, zoals bijvoeren, be-strijding van predatoren, het rijden met auto's door het ter-rein, enz. In veel gevallen daarentegen staat 'natuurbehoud' bij het be-

heer niet centraal en dan kan het terrein t.b.v. de plezierjacht verpacht worden. Nuttig is dat natuurlijk niet en veel beheerders denken daar net zo over. Indien U in Uw omgeving op staatsgrond jacht konstateert die niet in het belang van het natuurbeheer is, licht ons dan onmiddellijk in en verstrek de details. Keer U niet tegen de directe beheerder, die kan er ook niets aan doen. Jagers hebben te veel invloed, zodra een beheerder de jacht niet zou toestaan op gronden, waar dat wel mag, staan ze op hun achterste benen. De Jachtraad (20 projectleden tegen 4 natuurbeschermers.) komt onmiddellijk in geweer, terwijl in de Tweede Kamer de heren Waalkens en Tuijnman van de veel jagers tellende VVD-fractie, dag en nacht klaar staan om voor de jagers "vragen" aan de Minister van Landbouw te stellen (denk o.a. aan vragen betreffende het niet jagen op reeën in de Weerribben en de jacht op vossen omdat ze korhoenders zouden bedreigen). Kom dus in alle gevallen met Uw kritiek eerst bij ons, wij zorgen voor de rest.

Beleidsnota en Instructieregeling Staatsbosbeheer/Faunabeheer.

I. Beleidsprincipes.

A. Doelstellingen,
De doelstelling van het terreinbeheer bij het Staatsbosbeheer kan als volgt worden geformuleerd (tekst Commissie Kampfraath): Het ontwikkelen, herstellen en instandhouden van een gevarieerd, min of meer natuurlijk milieu, op een zodanige wijze dat

- daarin natuurlijke levensgemeenschappen van planten en dieren kunnen voortbestaan;
- daarin en daardoor de geestelijke en materiële behoeften van de mens bevredigd kunnen worden.

Gebaseerd op deze hoofddoelstelling kan, specifiek voor het zoölogisch beheer, als doelstelling worden geformuleerd:

de instandhouding van alle in de terreinen in het wild levende diersoorten in relatie tot elkaar en in de relatie tot het aanwezige biotoop.

Voor het wildbeheer (d.w.z. het beheer met betrekking tot de diersoorten die in de Jachtwet genoemd zijn) als onderdeel van het zoölogisch beheer geldt dit evenzeer.

Bij de realisering van het zoölogisch beheer zullen tevens andere doelstellingen moeten worden verwezenlijkt (gebaseerd op lid b. van bovengenoemde hoofddoelstelling). Dat kunnen zijn recreatieve (waaronder zowel de recrea-

tie van niet-jager als die van de jager verstaan kunnen worden) en productieve (waaronder in eerste instantie houtteelt e.d. verstaan kan worden, maar eventueel zelfs ook de vleesproductie). De mate van honorering van deze recreatie- en productie-doelstellingen kan per beheerseenheid sterk verschillen: ze is afhankelijk van het resultaat van de doelstellingen-analyse die per beheerseenheid moet worden uitgevoerd.

Bij de realisering van alle gekozen doelstellingen moet er t.a.v. het wildbeheer rekening gehouden worden met het feit dat het wild veelal een directer relatie met de omgeving van de beheerseenheid heeft dan andere soorten door de mobiliteit van de dieren en door een aspect van landbouwschade dat bij sommige aanwezig is.

B. Ingrijpen in de wildstand.

Binnen de voor een beheerseenheid gekozen doelstellingen kan het realiseren van het wildbeheer betekenen dat bijsturingen in het biotoop gewenst zijn en/of dat ingegrepen wordt in de wildstand, veelal door afschot, soms ook door maatregelen tot instandhouding van het wild, als bijvoeren, opvangen, uitzetten of elders uitzetten.

Daarbij doen zich de volgende criteria voor:

- Uitgaande van de primaire doelstelling van het wildbeheer moet ingrijpen gebeuren in die gevallen, waarin regulatie van de stand noodzakelijk is in verband met:
 - het voortbestaan van een gezonde populatie van de soort zelf (in de beheerseenheid);
 - het evenwicht tussen de in de beheerseenheid voorkomende soorten (verstoring evenwicht veelal gevolg van uitwendige factoren);
 - onevenredige schade aan het biotoop, dat voor de soort zelf of voor andere wilde fauna- of flora-elementen van belang is.
- Uitgaande van andere doelstellingen (behoudens de jacht als recreatievorm) die voor de beheerseenheid gerealiseerd moeten worden, moet ingrijpen gebeuren in gevallen waarin regulatie van de stand noodzakelijk is in verband met:
 - (te verwachten) ontoelaatbare schade aan de realisering van deze andere doelstellingen (b.v. houtteelt versus konijnenschade, veegschade);
 - bijdrage aan de realisering van de andere doelstellingen (b.v. uitzetten of bijvoeren ten behoeve van "wild zien" door recreanten).
 - voorkoming van meer dan toelaatbare landbouwschade in de

directe omgeving van de beheerseenheid,
-teggang van ongewenste invloed van de desbetreffende populaties op de wilde flora en fauna in de omgeving van de beheerseenheid.

Opm. De doelstelling vleesproductie is onder Nederlandse omstandigheden economisch niet van betekenis.

3 Uitgaande van de doelstelling jacht als vorm van recreatie is het ingrijpen in de stand, als gebeuren op zich zelf, aan de orde.

Indien de primaire doelstelling ten aanzien van het faunabeheer door deze vorm van jacht geen geweld wordt aangedaan, is de mate van honorering van deze recreatieve doelstelling afhankelijk van de doelstellingsanalyse, d.w.z. kan zij gerealiseerd worden voorzover zij in het totaal evenwichtig ingepast kan worden.

De in het criterium 3 bedoelde vorm van jacht moet gezien de Jachtwet en de bovenomschreven hoofddoelstelling van het terreinbeheer als de normale situatie opgevat worden. Bij een goede uitoefening van de jacht volgens dit criterium zal ook aan de criteria 1 en 2 voldaan worden.

In die terreinen, waar de doelstelling natuurbewoud in de analyse centraal gesteld wordt (met name de natuurreservaten, zowel C.R.M. als Landbouw), wordt het menselijk ingrijpen slechts toegestaan in zoverre dit voor het behoud van de natuurlijke waarden aldaar noodzakelijk is. De doelstelling jacht als vorm van recreatie (criterium 3 hierboven) is daar dus - evenals een aantal andere doelstellingen - niet toe te passen.

Ingrijpen in de wildstand is daar alleen noodzakelijk, zoals dit sub. 1 en sub. 2, gesteld is.

Opm. Van het hier genoemde beginsel wordt wel afgeweken: Veelal wordt bijvoorbeeld wandelen op de paden in deze terreinen, hoewel voor het natuurbewoud in een object allerminst noodzakelijk, toch toegelaten (zolang het geen evidente schade doet aan de levensgemeenschap ter plaatse) op grond van de overweging dat het natuurbewoud voor een breed publiek aannemelijk moet zijn.

Jacht is echter een ingreep, die - voorzover hij niet noodzakelijk is op grond van criterium 1 en/of 2 -, alléén op grond van de doelstelling recreatie (criterium 3) niet in overeenstemming te brengen is met natuurbewoud.

C. Uitvoering van de ingreep.
In de beheerseenheden, waarin op grond van de onder B. genoemde criteria 1, 2 of 3, een ingreep in de wildstand met als meest be-

sproken aspect afschot toegepast wordt, doen zich de volgende mogelijkheden voor:

- het afschot wordt uitgevoerd door eigen ambtelijke, terzake deskundige, medewerkers;
 - het afschot wordt "uitbesteed" aan derden via jachtverhuur.
- Bij de keuze tussen deze twee mogelijkheden zal uitgangspunt zijn dat zodra sprake is van jacht op grond van bovengenoemde criteria 1, 2 of 3 alleen jachtverhuur (met eventuele beperkingen) aan de orde kan zijn.
- dat voorts overgegaan wordt tot jachtverhuur in alle terreinen waarin op grond van bovengenoemde criteria 1 en/of 2 continu, d.w.z., periodiek jaarlijks moet worden afgeschoten.

Zijn deze uitgangspunten niet aanwezig dan vindt in beginsel geen jachtverhuur plaats. Afschot door eigen personeel is alleen verdedigbaar in die beheerseenheden waarin slechts bij uitzondering afschot nodig is. Opm. Naast de redenen tot jachtverhuur, die uit het bovenstaande voortvloeien, kan verhuur in een beheerseenheid ook nodig zijn vanwege oude rechten en in de relatie van de eenheid tot de omgeving (bewaking, aanvaarding door de omgeving etc.) in het bijzonder als het gaat om beperking of voorkoming van wildschade in die omgeving aangericht door wild uit de beheerseenheid.

II. Instructie.

Opm. Met betrekking tot de gronden welke ten behoeve van C.R.M. beheerd worden, is een doelstellingsanalyse, waarbij natuurbehoud centraal gesteld wordt, in feite gegeven.

Voor deze objecten geldt een instructie-regeling welke op een aantal punten meer in detail gaat, doch overigens deze nota onverlet laat. Zie bijlage.

A. Uitgangspunten.

Uit het boven uiteengezette beleidsprincipe vloeien, naast de mogelijkheden van geen verhuur; twee vormen van jachtverhuur voor:

- verhuur van de jacht op basis van de criteria 1, 2 en 3. Andere ingrepen dan afschot zullen alleen op toestemming van de verhuurder (Faunabeheer in overleg met Staatsbosbeheer) toegelaten worden.
- Bijvoeren onder extreme weersomstandigheden in de winter om het wild te doen overleven zal steeds toegelaten zijn. Voor het overige zal toestemming tot uitzetten en bijvoeren alleen gegeven worden als dit in verband met de instandhouding van de soort ter plaatse nodig is, of vereist is ter realisering van een andere doelstelling ("wild zien" door recreanten).

De bijzondere situatie van bijvoeren ter voorkoming van schade zal steeds ad hoe bezien worden.

- verhuur van de jacht, waarbij afschot van wild wordt toegestaan op basis van de criteria 1 en 2. Andere ingrepen in de wildstand zullen hier in het algemeen niet toegestaan worden; zij blijven voorbehouden aan Faunabeheer/Staatsbosbeheer (aangezien het uitzonderingsgevallen zijn). De uitoefening van de jacht zal beperkt worden tot die wildsoorten waarvoor criterium 1 en/of 2 geldt.

Voor beide vormen van jachtverhuur geldt dat de contracten zodanig zullen worden geformuleerd dat de verhuurder Faunabeheer in overleg met Staatsbosbeheer, de mogelijkheid heeft aanwijzingen te geven ten aanzien van het uit te voeren afschot. De verhuur zal steeds geschieden door toepassing van een landelijk model-contract waaraan afhankelijk van de ad hoe situatie één of meer voorwaarden kunnen worden toegevoegd.

In het algemeen zal bij jachtverhuur van gehele jachtvelden verlangd worden dat de huurder jaarlijks verslag doet van het door hem gevoerde wildbeheer. In een aantal gevallen (nl. objecten groter dan 100 ha) zal ook een afschotplan vooraf door Faunabeheer verlangd worden.

De vraag of jachtverhuur in een bepaalde beheerseenheid zal worden toegepast en zo ja of dit op grond van de criteria 1, 2 en 3 geschieden zal, zal als uitvloeisel van de doelstellingenanalyse in het beheersplan (Lange Termijn Plan) behandeld en beantwoord worden. Faunabeheer is daartoe bij de procedure-gang ingeschakeld.

De Directeur van het Faunabeheer is bij de slotfase, het directiebezoek, mede betrokken.

Bij gebrek aan overeenstemming vindt nader beraad plaats.

B. Overleg.

De regeling van de verhuur van de jacht in de Staatsbosbeheer-objecten vindt plaats door de Directie Faunabeheer in overleg met Staatsbosbeheer.

De coördinatie dient als volgt te worden nagestreefd:

- Als in een aankoopakte verplichtingen ten aanzien van de jacht, in het bijzonder de jachtverhuur moeten worden opgenomen, zal vanwege de Directeur van het Staatsbosbeheer tevoren overleg gehouden worden met de Directeur Faunabeheer.

De Houtvester/Consulent van het Staatsbosbeheer stelt de voorwaarden op die met betrekking tot de uitoefening van de jacht in een object gewenst zijn (conform het LTP), alsmede de overwegingen die hieraan ten grond-

slag liggen. Overleg met de buitendienstambtenaar Faunabeheer is daarbij noodzakelijk. De H.I.D. brengt advies uit aan de Directeur Faunabeheer.

- De Directeur van het Faunabeheer wijst in overleg met de Houtvester/Consulent van het Staatsbosbeheer de huurder(s) van het genot van de jacht aan.
- Ontheffingen van bepalingen in de huurovereenkomst worden door de Directeur van het Faunabeheer uitsluitend na overleg met de betrokken Consulent of Houtvester verstrekt.
- De oecologische beheersresultaten worden mede in overweging genomen bij het innemen van een standpunt inzake een eventuele herverhuring van de jacht na expiratie van een overeenkomst.

Natuurbescherming en jacht

De zogenaamde 'Landschappen' worden als natuurbeschermende instanties beschouwd. Zijn ze dat wel? We nemen er een, een "beruchte", onder de loupe. "De Stichting Het Gelders Landschap" verhuurt de jacht op haar terreinen en bedrijft bosbouw als ware het Staatsbosbeheer zelf. Die bosbouw levert ze niets op, ze spelen quitte. Economisch gezien dus energieverpilling en tijdverlies terwijl het met natuurbescherming niets te maken heeft. Het verhuur van de jacht geschiedt middels advertenties in de Nederlandse Jager. Tegen f 5,- bestelden we een prospectus met de voorwaarden voor het landgoed Bruggelen die we hieronder afdrukken. Bedacht moet worden dat op de terreinen van de stichting jacht niet noodzakelijk is. Wat opvalt is dat geen extra beperking aan de wettelijk bejaagbare soorten is gesteld (zoals bij Natuurmonumenten bijv. de Houtsnip). Voorts valt op dat de eerste eis weidelijkheid is en pas als laatste natuurbescherming. Het meest stuitend is de opmerking onder punt 7 waar gesteld wordt dat de bescherming van "schadelijk" wild in de zin van de Jachtwet geen doelstelling van het beheer is.

Nog afgezien of een natuurbeschermingsinstantie een dergelijk a-biologisch onderscheid maakt, is dit frappant, omdat de Jachtwet de term 'schadelijk' wild heeft afgeschaft.

Men kan gerust stellen dat het beheer van het Gelders Landschap niets met natuurbeheer te maken heeft, laat staan met natuurbescherming.

Prospectus

voor de verhuring van het genot van de jacht op het landgoed BRUGGELEN onder Beekbergen.

1. Beschrijving van het jachtterrein.

De ligging en begrenzing van het jachtterrein is op bijgaand kaartje aangegeven. De totale oppervlakte bedraagt + 365 ha, bestaande uit bos, grotendeels naalddhout (grove den, lariks, douglas) en voorts enig loofhout (eik en berk) en landbouwgronden op de Beekbergse Eng. Bruggelen ligt tussen Ugchelen en Beekbergen, aan weerszijden van de weg, die deze dorpen verbindt. In het westen grenst het landgoed aan het Leesten en het Spelderholt, beide eigendom van het Staatsbosbeheer en deel uitmakend van het Staatswildreservaat. De oostgrens wordt gevormd door de landbouwgronden van de buurtschap Engeland en van de Beekbergse Eng. Langs de noordgrens ligt de autosnelweg E-8.

2. Tijdvak.

De verhuring gaat in op 1 december 1977 en eindigt op 31 maart 1983. De periode 1 december 1977 t/m 31 maart 1978 geldt als een volledig huurjaar. Voor deze periode zal evenwel de helft van de jaarlijkse huurprijs gelden. Tussentijdse huuropzegging van de zijde van de huurder is niet mogelijk. Continuering van de overeenkomst kan t.z.t. worden overwogen, hoewel er geen recht op verlenging bestaat.

3. Deelname.

Het jachtveld zal worden verhuurd aan één persoon. Huurder mag zich door maximaal acht medejagers ter uitoefening van de jacht doen vergezellen. Telkenjare vóór 1 april doet huurder opgave aan verhuurder van de namen en adressen van degenen die hem gedurende de voorliggende periode van 1 april t/m 31 maart als mede-jager zullen vergezellen; wijzigingen geeft hij onmiddellijk door aan verhuurder. Het is huurder toegestaan aan maximaal drie personen toestemming te geven om buiten zijn gezelschap in het jachtveld te jagen. De toestemming kan slechts worden gegeven voor de maximale duur van één jaar en behoeft vooraf de goedkeuring van de verhuurder.

4. Inschrijving

Op bijgaand inschrijvingsbiljet dient de naam en het adres te worden ingevuld. Vervolgens moet worden ingevuld welke totale huurprijs voor het jachtveld wordt geboden. Daarna dient het formulier te worden ondertekend. Het inschrijvingsbiljet dient uiterlijk 4 november 1977 om 10.00 uur in het bezit te zijn van de Directeur-Rentmeester der Stichting. De inschrijvers zijn tot 15 december 1977 aan hun biedingen gebonden, ook al werd voordien het jachtgenot aan een ander toegewezen.

5. Toewijzing

Het Dagelijks Bestuur der Stichting behoudt zich het recht voor, het jachtgenot al dan niet aan de hoogste inschrijver te verhuuren.

Degene die voor het jachtgenot in aanmerking komt zal in ieder geval moeten voldoen aan door het Dagelijks Bestuur der Stichting te stellen eisen, in het bijzonder ten aanzien van de weidelijkheid, sportiviteit, vakmanschap en een juiste instelling met betrekking tot de natuurbescherming. Toewijzing van het jachtgenot geschiedt schriftelijk. Mondelinge of telefonische inlichtingen hieromtrent kunnen niet worden verstrekt. Alle gegadigden, die hebben ingeschreven, ontvangen schriftelijk bericht.

6. Jachttoezicht.

Op het landgoed Bruggelen is een bosbaas in dienst der Stichting werkzaam. Zijn taak omvat o.m. toezicht op het publiek, controle van recreatieve voorzieningen, bescherming van flora en fauna, etc. Het jachttoezicht, voor zover dit betrekking heeft op de instandhouding van een goede wildstand naar het oordeel van de verhuurder en de politionele aspecten zoals het tegengaan van stroperij, behoort mede tot zijn taak. Tot deze taak kan echter niet gerekend worden: het voederen van wild, het begeleiden der jagers en het organiseren van drijfjachten e.d. Indien door de huurder gewenst, dienen deze werkzaamheden in overleg met en ten genoegen van verhuurder afzonderlijk te worden geregeld. Het bovenstaande moet worden gelezen als een verduidelijking op het gestelde omtrent het toezicht in de advertentie in De Nederlandse Jager.

7. Uitoefening van de jacht.

De gronden, waarop het jachtgenot betrekking heeft, maken deel uit van een Veluws landschap met een rijke inheemse flora en fauna. Bescherming hiervan, met uitzondering van verwilderde huisdieren en die fauna-elementen, welke gerekend kunnen worden tot "schadelijk wild" in de zin van de jachtwet of niet beschermde vogels in de zin van de Vogelwet, vormt één van de doelstellingen bij het beheer. De toekomstige huurder zal zich moeten gedragen naar de aanwijzingen, welke door of namens de Directeur-Rentmeester der Stichting in het belang van de bescherming van deze flora en fauna worden gegeven. In principe is samenwerking voorgenomen t.a.v. het grofwildbeheer tussen de Directie Faunabeheer van het Ministerie van Landbouw en het Staatsbosbeheer als eigenaar van het aangrenzende Staatswildreservaat.

8. Algemene Jachtvoorwaarden.

Op de verhuring van deze percelen zijn van toepassing de algemene voorwaarden, geldende bij de verhuring van het genot van de jacht op een bezitting van de "Stichting Het Geldersch Landschap", alsmede eventuele nog nader in de huurakte op te nemen bijzondere voorwaarden.

Enige bepalingen, die in de huurovereenkomst worden opgenomen, zijn o.a.:

- a. Er kan geen reductie op de huursom of schadevergoeding worden gevorderd wegens schade aan veld- of wildstand, door welke oorzaak ook ontstaan.
- b. Verplichte verzekering tegen wettelijke aansprakelijkheid als jager.
- c. Onderhuur is verboden.
- d. De huurder is aansprakelijk voor schade, welke tengevolge van het jagen aan de eigendommen der Stichting wordt toegebracht.
- e. De huurder vrijwaart de verhuurder voor alle aanspraken op vergoeding van schade door wild toegebracht aan de eigendommen van derden.
- f. Het is de huurder verboden zonder schriftelijke toestemming van de Directeur-Rentmeester zgn. gastjagers al dan niet tegen betaling op het jachtveld te laten jagen.
- g. Huurder zal met alle geoorloofde middelen de konijnenstand kort houden. Indien deze verplichting naar het oordeel van verhuurder niet of niet voldoende wordt nagekomen, kan verhuurder zelf - desnoods zonder mededeling aan huurder - alle nodig geoordeelde maatregelen tot beperking van de konijnenstand treffen.
- h. Het gebruik van wildklemmen is onder geen beding toegestaan.

9. Verhaal.

Verhaal op de "Stichting Het Geldersch Landschap" ingevolge de in dit prospectus met bijlagen vermelde gegevens is uitgesloten. Bindend voor de Stichting is de tussen het Dagelijks Bestuur en de huurder gesloten jachthuurovereenkomst.

De Directeur-Rentmeester van de "Stichting Het Geldersch Landschap", ir. P.N. Ruige.

Arnhem, oktober 1977.

adres: Zijpendaalseweg 44, Arnhem.

Inkomsten uit jacht

H.M. de Koningin heeft nog het jachtrecht over 3200 hectare grond. Wat haar, door verkoop van geschoten fazanten en ander wild, per jaar zo'n f 45.000,- oplevert

Uit: Privé 19 nov. 1977.

IK WIL AKTIEF ZIJN VOOR DE STICHTING KRITISCH FAUNABEHEER.
MIJN VOORKEUR HEB IK HIERONDER AANGEGEVEN,

HANDTEKENING:

heer/mevr./mei.

adres:

te

(s.v.p. met blokletters invullen)

PROPAGANDA

NIEUWSGARING

ONDERZOEK

LEZINGEN

VELDAKTIVITEITEN

FILM FOTO DIENST

DOCUMENTATIE

Bodleian bibliotheek, Oxford
"HAAS SCHIET MENSEN"
uit de romance van Alexander,
geschreven in Vlaanderen 1340 na Chr.
M5. Bodl. 264, folio 81v.

FRANKEREN
ALS
BRIEFKAART

AAN

uitgave Stichting Kritisch Faunabeheer
Postbus 76, 's-Graveland
min. donatie f 10,— op giro 35 22 188, 's-Gravenhage

KAN ONGEFrankeerd
worden verzonden

STICHTING KRITISCH FAUNABEHEER
ANTWOORDNUMMER 172
's-Graveland

STICHTING KRITISCH FAUNABEHEER
POSTBUS 76
's-Graveland

&U:

Als uitgave van een kritische stichting heeft Argus de taak waakzaam te zijn. Onze legendarische naamgenoot mag dan verschalkt zijn door goddelijk ingrijpen, op een dergelijke deus ex machina hoeft men thans niet te rekenen.

Argus waakt, en goed. Maar om des te beter te kunnen waken, zoeken wij de hulp van onze lezers.

Komt U wanbeheer tegen, laat het ons weten. Een brief is weinig moeite en kan belangrijk zijn. Daarnaast zijn we bijzonder geïnteresseerd in fotomateriaal dat verband houdt met faunabeheer en beheerde fauna. Ook andere illustraties, anecdoten, citaten en dergelijke zullen onze onverdeelde aandacht krijgen.

Alvast bedankt!

ARCHIEF S.K.F.

Het archief van de S.K.F. is gevestigd te Schoorl. Materiaal voor het archief dient te worden verzonden naar de heer J. Kattens, archivaris S.K.F. Boksdooiplantsoen 9, Schoorl.

speciaal
TELESPORT
speciaal

Kuiper aas op jacht prominenten

DIEREN

Tu koop witte fretten a 25,- J. Hof van Westerland, Nieuwpoort Tel. (03412) 4832

Tu koop Edelhartent, Aardappelen, Rassen, Gevraagd Oudehartent, Haalderbergweg 112, Nieuwe Tel. (04450) 1728

Tu koop handzame jonge fretten, wit en bruin, kleur G. J. Bouter, Kampen, Heijweg 800, Schaarsbergen bij Amstelveen Tel. (020) 42 7956

DIV. ARTIKELEN

Wij kopen al uw schuifdeuren, wit, licht of donker, vanden, handrijt, metaal, hout, meubelen enz. Wijk gehoude Tel. (020) 21 4081

Overlooptuinen voor katten, buren, enz. 140,- Paterman de Zeeuw, Raakderijkweg 112, Nieuwe Tel. (04450) 1728

Vreugdeschoten eisen leven

ISTANBOEL (Reuter). - Bij een defilé in het Turkse plaatsje Bahaszi, zo'n 200 kilometer ten westen van Istanboel, heeft een salvo vreugdeschoten deze dagen onder de notabele toeschouwers een dode en acht gewonden geëist. Leden van de plaatselijke jagersclub voordeden bij het passeren van de erevloeg hun geweren af. Minstens negen patronen kwamen echter niet in de lucht, maar tussen het hoge publiek terecht.

DEVENTER DAGBLAD
10-11-77

Onderdirecteur B. J. Vagels van de KLM schrijft mij naar aanleiding van mijn beschouwing over het eten van zwanenvlees, dat hij over die lekkernij reeds een lyrisch gestemd verhaal schreef in het blad In en Om van februari 1941, het personeelsorgaan van Philips. De auteur verberde die zwaan overigens tijdens een bruiloftmaal in St. Malo in Bretagne en de hap had, schrijft hij, „denzelfden verrukkelijken smaak als 'n met de uitendste zorg bereide kalkoenische hen." Maar hij had toch wel moeilijkheden met het slikken.

• Hennie Kuiper houdt trots zijn buit uit de eerste drift omhoog.

JACHTVERHURING

De directeur rentmeester van de Stichting Het Geldersch Landschap, Zypendalsweg 44, Arnhem, maakt bekend, dat hij inrichting, voor de duur van 8 jaar, ingaande 1 december 1977, zal worden verhuurd het gemaal van de jacht op ongeveer 365 ha grond, behorend tot het landgoed Bruggelen, onder Beekbergen.

De toekomstige huurder dient zelf voor het jachtmateriaal zorg te dragen. Omtrent de gunning wordt alle vrijheid voorbehouden.

Prospectus en inschrijvingsformulier worden op aanvraag teruggezonden na ontvangst van f 5,- op postrekening 912113 n.v. de Stichting.

De gelegenheid tot inschrijving sluit 4 november 1977

uit de Ned. Jager

uit de Nederlandse Jager

INDIVIDUELE JACHTREIZEN

GROUSE JACHT MET VERBLIJF IN EIGEN JACHTHUTTEN (cottage)

Gardens cottage, Tressady estate, Rogert, Sutherland. Ligging: 15 km ten noorden van Inverness, 15 km van Galapen, 5 km van Rogert. Accommodatie: 2 kamer, eet-keuken, badkamer, twee slaapkamers met twee persoons bedden. Houten cottage. Mogelikheden: Ontvangt vroege ochtenden vóór de jacht op grouse en bruine haren gelegen binnen Tressady estate. Golf links in Grouse.

Tussen 15 aug. en 28 sept. verhuur voor grouse jacht met extra duif op Tressady estate. Er kunnen geen jachtgereguleerde en geen jachtgereguleerde worden gebracht. Verwacht tabelau: 20 koppels grouse per week.

Ditse vroege ochtenden mogen niet verwacht worden.

RODOWILD JACHTEN met hotelaccommodatie

Grouse Forest, 6500 ha.

Een jager met één eekel en parsonen van 10 augustus tot 10 oktober totaal schiet: 40 stuks. Wekelijks limit: 6 stuks.

Accommodatie in Tressady hotel.

Serie 3 weken september f 3050,-. Laatste week sept. - okt. f 4015,-.

Achteloos Forest, 15 000 ha.

Een jager met één eekel en parsonen in september. Tussen jagers een eekel en meestal twee parsonen in oktober.

Totaal schiet: 40 stuks.

Wekelijks limit: 6 stuks tot 2 oktober, 12 stuks tot 8 oktober.

Serie 3 weken sept. f 3050,-. Laatste week sept. f 4015,- in oktober f 5730,-.

Accommodatie in Saxon Bridge hotel.

BOFAZ-WILD

POSTBUS 51 - EERBEEK - TEL. (08338) 19 55 - TELEX 45325

INDIVIDUELE JACHTREIZEN JACHT OP GEMENGD WILD

Garlique, Mountgahanie, Balcarres estates, Stirlingshire and Fife.

Halfway House Hotel, Dunfermline.

In de weken van 2 t/m 9 okt.: 16 t/m 23 okt.: 30 okt. t/m 6 nov.

Vijf jachtdagen voor 4 à 10 geweren. Een dag op gedreven grouse en vier dagen voor-de-voet op patrijs, fazant, houtsnip, haas, konijn en duif.

f 2225,-

JACHT OP FAZANT, GANS, SNEEUWHAAS F, HOUTSNIP

Almond, Middleton, Mountgahanie, Balcarres estates, Fife.

King Malcolm Hotel, Dunfermline.

In de weken van 13 t/m 20 nov.: 27 nov. t/m 4 dec.: 11 t/m 18 dec.: 8 t/m 15 jan.: 22 t/m 29 jan.

Vijf jachtdagen voor 6 à 10 geweren, twee dagen op gans en duif, drie dagen voor-de-voet op fazant, patrijs, houtsnip, haas en konijn.

Verwacht tabelau: 60-80 stuks per dag.

f 2225,-

GEDREVEN GROUSE

3 dagen gedreven grouse, in de week van 9-15 oktober of 23-30 oktober.

Verwacht tabelau: 35 tot 55 koppels. 1 dag eind, verwacht tabelau 60 tot 70. Max. aantal: 8 geweren. Acc.: Ceimdale Hotel.

Alle prijzen zijn all-in prijzen.

f 4.191,- per gew. all-in

BOFAZ-WILD

POSTBUS 51 - EERBEEK - TEL. (08338) 19 55 - TELEX 45325

MAJOR NEIL RAMSAY and Co.

Jacht- en visreizen in
ENGELAND en SCHOTLAND

voor Nederland:
Tom H. van Holten,
"De Scholekster",
RENESE, tel. 2025

EDELHERTEN-GROUSE-ZALM-FOREL

14 dagen van 6-20 aug. Mamore Forest Invernesshire. Uniek aanbod voor 8 personen waarvan 4 jagers en 4 niet-jagers (mischien uw vrouw of een visser). U heeft een limiet van 4 edelherten, grouse en ptarmigan jagen, onbeperkt forel vissen en vangen + 6 dagen zalm en zeeforellen vissen in Loch Leaven. De kosten voor de gehele groep: jagen, vissen, appartement etc. f 5.000,-.

THE LODGE, gelegen te MAMORE INVERNESSHIRE. Mamore ligt halweg het Ben Nevis Massief en Glencaic genaamd "Romantic Road to The Isles". Van hieruit kunt u vanaf sept. edelherten bejagen. Samen met de jacht-oprichter gaat u de heuvels in, die zeer uitgestrekt zijn, ca. 11.000 ha. The Lodge heeft 5 appartementen, ieder met 3 twee-persoons slaapkamers, 1 badkamer, 1 keuken en een gezellige zitkamer.

INNERWICK

1 week gemengde jacht voor 2 geweren. Limiet 3 edelherten. Daarbij 30 koppels grouse per jachtdag, mogelijkheid tot eendenjacht, zalm en forel vissen. Het terrein is 500 ha groot en u logeert in een prima shooting-lodge, geheel verzorgd.

DE PRIJS PER PERSOON f 2.975,- VOOR JAGERS OF f 1.062,- VOOR NIET-JAGERS.

REEBOKKEN, CAMBUSMORE

Prima georganiseerde reebokkenjacht voor 1 geweer in de periode 1-8 mei. Eerste klas hotel. Limiet 6 reebokken, f 2.300,- p.p.

MAJOR NEIL RAMSAY and Co.

TOM H. VAN HOLTEN

"DE SCHOLEKSTER"

RENESE

TELEFOON: 0111-2025

Melleslain, Kelloe, Blythburgh, 5000 acres. Ca. 250 fazanten p.d. Van 13 tot 19 nov. Incl. verzekering en vergoeding, excl. hotel. 5 dagen, per persoon f 4.195,-.

Dunelm, Thornhill, Dunsinane, 5000 acres. Ca. 100 tot 150 fazanten p.d. Nov. en dec. Incl. verzekering en vergoeding, excl. hotel. Groep van 8 geweren. Per groep p.d. f 3.825,-.

Amiston, Gorebridge, Midlothian. Ca. 80 stuks gem. tabelau p.d. Fazant, patrijs, haas etc. Incl. Saxon Arms Hotel. Eind sept. begin okt. 3 dagen, per persoon f 2.580,-.

Kilninch, Luggiswald, Farley, Perthshire. Ca. 100 stuks gem. tabelau p.d. Hazen, koninkornders, aubergien, grouse, fazant, 23 okt. 5 dagen. Incl. acc. per persoon f 3.580,-.

BELT U ONS EVEN als u geïnteresseerd bent in b.v. jacht op GROUSE, EDELHERTEN, SIKK, REEBOK etc.

11-11-77

JAARVERGADERING

Zaterdag 11 februari 1978

Botanisch laboratorium

Lange Nieuwstraat 106

Utrecht

Aanvang: 14.00 uur

Agenda:

- Om 14.00 uur opening en jaarrede van de voorzitter.
- Uitreiking gouden kraai.
- Tussen 15.00 uur en 15.30 uur pauze.
- Verslag kievietencommissie door T. Loorij.
- Kort verslag jachtwetwijzigingscommissie door H.Niesen.
- Kort verslag duivencommissie door N.v.Swelm.
- Eilm: Seal song.

Deze film gaat over de sabelrob in de Sint Laurensbaai in Canada.

Sluiting om ong. 16.45 uur.